

Dricksvatten

- En överblick av den rättsliga regleringen av myndigheternas ansvar i vardag och vid kris

LIVSMEDELS
VERKET

Innehåll

1 Syfte och avgränsning	1
2 Viktiga begrepp	2
3 Introduktion av lagstiftningen	4
Miljöskydd	4
Livsmedelslagstiftningen	5
Skydd mot olyckor	5
Krisberedskapslagstiftningen	6
4 Det svenska krishanteringssystemet.....	7
4.1 Sektorsansvar och geografiskt områdesansvar.....	7
4.1.1 Sammanfattning – sektorsansvar och geografiskt områdesansvar.....	9
4.2 Laga krav.....	9
4.2.1 Myndigheternas grundläggande ansvar.....	9
4.2.2 Krisledning.....	10
4.2.3 Risk- och sårbarhetsanalyser.....	10
4.2.4 Kommuners och landstings planer för hantering av extraordinära händelser	11
4.2.5 Utbildning och övning	11
4.2.6 Kommuners och landstings rapportering	11
4.2.7 Samverkansmyndigheter	12
4.2.7.1 Samverkansområdena	13
4.2.8 Tjänsteman i beredskap (TiB) och ledningsfunktion	15
5 Ansvar för uppgifter rörande dricksvatten	17
5.1 Råvatten	17
5.1.1 Förebyggande åtgärder.....	17
5.1.2 Beredskapsåtgärder	22
5.1.3 Krishantering.....	28
5.2 Vattenverk och distribution.....	30
5.2.1 Förebyggande åtgärder:.....	30
5.2.2 Beredskapsåtgärder	32
5.2.3 Krishanteringsåtgärder	34
5.3 Fastighetsinstallationen	36
5.3.1 Förebyggande åtgärder.....	36
5.4 Dricksvattnet hos konsumenten	37
5.4.1 Förebyggande åtgärder.....	37
5.4.2 Beredskapsåtgärder	39
5.4.3 Krishanteringsåtgärder	41
Källförteckning	43

1 Syfte och avgränsning

Detta arbete är resultatet av en genomgång av de EG-rättsakter, lagar, förordningar, föreskrifter och allmänna råd som reglerar myndigheters, såväl statliga som kommunala, ansvar av betydelse för dricksvattenförsörjningen. Fokus ligger på myndigheternas ansvar avseende förberedelser inför och agerande vid en kris. Dock berörs även kommuners, landstings och statliga myndigheters ansvar för förebyggande åtgärder, dvs. de uppgifter dessa aktörer har att svara för under normaltid och som leder till att en grundläggande robusthet uppnås i dricksvattenförsörjningen.

Samtliga fyra inledande kapitel utgår ifrån den nationella krisberedskapslagstiftningen och syftar till att ge en förhållandevis ingående beskrivning av denna reglering och de krav som uppställs i densamma. Kapitel fem utgår ifrån dricksvattenkedjan och innehåller en översikt av myndigheternas respektive ansvar för uppgifter av betydelse för dricksvattenförsörjningen.

Arbetet är avgränsat till att avse sådant myndighetsansvar som är av intresse för dricksvatten som omfattas av Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten, dvs. dricksvatten från vattenverk som tillhandahåller mer än 10 m³ dricksvatten per dygn eller som försörjer fler än 50 personer samt allt dricksvatten som tillhandahålls eller används som en del av en kommersiell eller offentlig verksamhet.

Myndigheternas ansvar vid höjd beredskap omfattas inte av arbetet.

2 Viktiga begrepp

Allmän va-anläggning: va-anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som kommunen för att uppfylla dess skyldigheter enligt vattentjänstlagen har ordnat och använder.¹

Dricksvatten: är enligt artikel 2.1.g i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien vatten som uppfyller minimikraven i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten. Enligt artikel 2.1 i detta direktiv avses med dricksvatten:

- allt vatten som, antingen i sitt ursprungliga tillstånd eller efter beredning, är avsett för dryck, för matlagning, för beredning av livsmedel eller för andra hushållsändamål, oberoende av dess ursprung och oavsett om det tillhandahålls genom ett distributionsnät, från tankbil/tankbåt, i flaskor eller i behållare, och
- allt vatten som används i ett företag för tillverkning, bearbetning, konservering eller saluföring av varor eller ämnen som är avsedda för livsmedelsändamål, om inte de behöriga nationella myndigheterna gör den bedömningen att vattnets kvalitet inte kan påverka de färdiga livsmedlens hälsosamhet.

Denna definition överensstämmer i all väsentlighet med den i Livsmedelverkets dricksvattenföreskrifter.²

Extraordinär händelse: en händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för störning i viktiga samhällsfunktioner och som kräver skyndsamma insatser av en kommun eller ett landsting.³ Det handlar om händelser där någon eller flera viktiga samhällsfunktioner, som kommuner eller landsting ansvarar för, hotas på ett omfattande sätt. Det kan t.ex. röra sig om hot mot sjukvårdsverksamheten, energiförsörjningen, vatten- och avloppsnätet eller vägnätet.⁴

Kris/krisituation: saknar legaldefinition. Används med olika betydelse i olika sammanhang. I förarbetena till förordningen om krisberedskap och höjd beredskap konstateras att vad som betraktas som en krisituation varierar mellan olika människor. Vad som typiskt sett kännetecknar en sådan situation är upplevelsen av att grundläggande värden hotas på något sätt. Vad som anses utgöra grundläggande

¹ 2 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen).

² 1 § 1 p. Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten (dricksvattenföreskrifterna).

³ 1 kap. 4 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LXOH).

⁴ Se prop. 2001/02:184 s. 14.

värden är dock i många fall en subjektiv värdering och är således beroende av individen, gruppen, organisationen eller nationen. De grundläggande värdena kommer av denna anledning variera över tid och med situation.⁵

Krisberedskap: förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer.⁶

Krishantering: saknar legaldefinition.

Olyckshändelse: plötsligt inträffad händelse som har medfört eller kan befaras medföra skada. Olyckshändelser kan bero på företeelser i naturen och kan således inträffa utan människors aktiva handlande. Som olyckshändelser räknas också händelser som beror på människors handlande eller underlåtenhet att handla, oberoende av uppsåt.⁷

Räddningstjänst: sådana räddningsinsatser som staten eller kommunerna ansvarar för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön.⁸

⁵ Prop. 2001/02:158 s. 53.

⁶ 4 § förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap (krisberedskapsförordningen).

⁷ Prop. 1985/86:170 s. 62.

⁸ 1 kap. 2 § 1 st. lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO).

3 Introduktion av lagstiftningen

3.1 Miljöskydd

Regler till skydd för vattenförekomster av olika slag återfinns främst i miljöbalken⁹ med tillämpningsföreskrifter. I dessa finns regler om bl.a.:

- områden av riksintresse (riksintressen),
- vattenskyddsområden,
- vattenverksamhet,
- miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd,
- miljökvalitetsnormer,
- upprättande av miljökonsekvensbeskrivningar,
- åtgärder vid överhängande fara för allvarlig miljöskada.

De finns här anledning att särskilt nämna förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd¹⁰ samt förordningen om tillsyn enligt miljöbalken¹¹. Den förra för att den bl.a. uppställer krav på tillgång till vatten i erforderlig mängd och av godtagbar beskaffenhet till dryck, matlagning, personlig hygien och andra hushållsgöromål i bostäder, och den senare för att den i princip uteslutande reglerar myndigheternas ansvar för tillsynsvägledning respektive operativ tillsyn enligt miljöbalken.

Strålskyddslagen syftar till att människor, djur och miljö skyddas mot skadlig verkan av all slags strålning.¹² Lagens mer konkreta innehåll ges i många hänseenden genom myndighetsföreskrifter från Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM). För drift av kärnkraftverk och annan kärnteknisk verksamhet gäller parallellt med strålskyddslagen även kärntekniklagen.¹³ Genom kärntekniklagen regleras säkerheten, vari ingår skyddet av anläggningar, bärriärfunktioner m.m. och genom strålskyddslagen strålskyddet.

Det finns ett flertal specialregleringar rörande transport av farligt gods. Det centrala regelverket finns dock i lagen om transport av farligt gods¹⁴, vilken gäller såväl själva transsporten som lastning, lossning, förvaring och annan hantering i samband med förflyttningen av godset.¹⁵ Syftet med lagen är att förebygga, hindra och begränsa att transporter av farligt gods eller obehörigt förfarande med godset orsakar skador på liv, hälsa, miljö eller egendom.¹⁶

⁹ Miljöbalk (1998:808) (MB).

¹⁰ Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

¹¹ Förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken.

¹² 1 och 2 §§ strålskyddslagen (1988:220).

¹³ Lag (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen).

¹⁴ Lag (2006:263) om transport av farligt gods.

¹⁵ Se 3 § lagen om transport av farligt gods, jfr. 7 § samma lag.

¹⁶ 1 § lagen om transport av farligt gods.

Även andra lagar innehåller regler av betydelse för skyddet av vattentäkter, utan att de för den sakens skull kan anses utgöra miljöskyddslagstiftning. Som exempel kan nämnas:

- lagen om byggande av järnväg,¹⁷
- väglagen¹⁸.

3.2 Livsmedelslagstiftningen

Enligt den EG-rättsliga livsmedelslagstiftningen utgör dricksvatten livsmedel först vid tappkranen, eller med andra ord, hos konsumenten.¹⁹ I Sverige har dock vatten för dricksvattenändamål, från det att vattnet tas in i vattenverk till dess att EG-rätten träder in, jämförts med livsmedel.²⁰

Nationella regler finns främst i Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten²¹. Nämnas bör även Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar²², i vilka den som producerar respektive tillhandahåller dricksvatten åläggs att vidta åtgärder för att förebygga och avhjälpa skadeverkningarna till följd av sabotage eller annan skadegörelse som kan påverka kvaliteten på dricksvatten.

3.3 Skydd mot olyckor

Kommunernas respektive statens ansvar för räddningstjänst framgår av lagen om skydd mot olyckor²³ och därtill hörande förordning²⁴. De statliga myndigheter som bedriver verksamhet av intresse i detta sammanhang är främst länsstyrelserna och Kustbevakningen.

Med räddningstjänst avses de räddningsinsatser som kommunen eller staten ansvarar för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön.²⁵

I lagen regleras utöver ovanstående även kommuners och enskildas grundläggande ansvar för att förebygga olyckor i den egna verksamheten.

¹⁷ Lag (1995:1649) om byggande av järnväg (banlagen).

¹⁸ Väglag (1971:948).

¹⁹ Se artikel 2.1 i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten.

²⁰ 3 § 2 st. livsmedelslagen (2006:804).

²¹ Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten.

²² Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2008:13) om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar.

²³ Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO).

²⁴ Förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor (FSO).

²⁵ 1 kap. 2 § 1 st. LSO.

3.4 Krisberedskapslagstiftningen

De centrala myndigheternas ansvar för krisberedskap regleras i förordningen om krisberedskap och höjd beredskap.²⁶ Kommunernas och landstingens motsvarande ansvar regleras i lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.²⁷

Den nationella lagstiftning som reglerar fredstida krisberedskap är målstyrd och saknar därmed nära nog all form av detaljreglering. Det står således kommuner, landsting och statliga myndigheter i de allra flesta avseenden fritt att besluta om organisation, planering, övningsfrekvens, osv. Vissa specifika krav finns dock, bl.a. avseende kommuners, landstings och statliga myndigheters upprättande av risk- och sårbarhetsanalyser, kommuners och landstings skyldighet att upprätta planer för hantering av extraordinära händelser samt kommuners och landstings krisberedskapsorganisation.

²⁶ Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap (krisberedskapsförordningen).

²⁷ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LXOH).

4 Det svenska krishanteringssystemet

Det svenska krishanteringssystemet är uppbyggt kring tre centrala principer:

1. **Ansvarsprincipen** – den som ansvarar för en verksamhet under normala förhållanden har motsvarande ansvar under en kris. I ansvaret ingår att initiera och bedriva sektorsövergripande samverkan.
2. **Likhetsprincipen** – verksamhets lokalisering och organisation ska så långt möjligt vara den samma under krissituation som i normaltid.
3. **Närhetsprincipen** – en kris ska hanteras där den inträffar och av dem närmast ansvariga, dvs. på lägsta möjliga nivå.²⁸

4.1 Sektorsansvar och geografiskt områdesansvar

Den svenska krisberedskapsstrukturen är baserad på ansvarsprincipen och det geografiska områdesansvaret.

Sektorsansvar - eller verksamhetsansvaret som det ibland kallas, är ett utflöde av den grundläggande ansvarsprincipen enligt vilken en myndighet har samma ansvar vid krissituation som i normaltid. Ansvarets omfattning framgår för de statliga myndigheterna främst av deras instruktion och regleringsbrev. För kommuner och landsting framgår ansvarets omfattning av lagstiftningen, bl.a. av vattentjänstlagen, socialtjänstlagen²⁹ samt hälso- och sjukvårdslagen³⁰.

Till följd av att krisberedskapslagstiftningen saknar detaljreglering är det upp till varje sektorsmyndighet att, inom ramen för dess budget och gällande rätt, prioritera skyddsvärda verksamhetsområden inom dess sektor samt att planera beredskapen inom dessa.

Geografiskt områdesansvar – principen för tvärsektoriell samordning. Ansvaret omfattar inriktning, prioritering och samordning av tvärsektoriella åtgärder inför, under och efter en kris. Det geografiska områdesansvaret är ett komplement till sektorsansvaret inför och vid sektorsöverskridande kriser och består i att verka som en sammanhållande aktör för de gemensamma insatser som behövs vid sådana kriser. Områdesansvaret är dock just ett komplement till sektorsansvaret, varför detta inte påverkas.³¹ Kommunen ansvarar på lokal nivå³², länsstyrelsen på regional nivå³³ och regeringen på nationell (central) nivå³⁴.

²⁸ Prop. 2001/02:10 s. 76 f., jfr. prop. 2001/02:158 s. 22.

²⁹ Socialtjänstlag (2001:453).

³⁰ Hälso- och sjukvårdslag (1982:763).

³¹ Prop. 2007/08:92 s. 13 f., jfr. prop. 2001/02 s. 22 f.

Geografiskt områdesansvar på lokal nivå

Kommunen ska i fråga om extraordinära händelser i fredstid inom den egna kommunen verka för att:

- olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet,
- de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer under en krissituation samordnas,
- informationen till allmänheten under sådana förhållanden samordnas.³⁵

Geografiskt områdesansvar på regional nivå

Länsstyrelsen ska inom det egna länet i fråga om förberedelser för och verksamhet under krissituationer vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer, t.ex. kommuner, landsting och näringsliv, och den nationella nivån. Länsstyrelsen ska också verka för att:

- regionala risk- och sårbarhetsanalyser sammanställs,
- nödvändig samverkan inom länet och med närliggande län sker kontinuerligt.

Under en kris ska myndigheten dessutom verka för att:

- samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och myndigheter,
- informationen till allmänheten och massmedia samordnas (var, när, hur),
- prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande.³⁶

Geografiskt områdesansvar på nationell nivå

Regeringens ansvar är inte närmare reglerat.

Regeringen är ansvarig för krishanteringen på nationell nivå. Ska bl.a. tillse att centrala myndigheter samordnar sin verksamhet och utvecklar sin krisberedskap. Omfattar i första hand strategiska frågor, ansvaret för ledning och samordning av det rent praktiska arbetet vilar på kommunerna och länsstyrelserna.³⁷

³² 2 kap. 7 § LXOH.

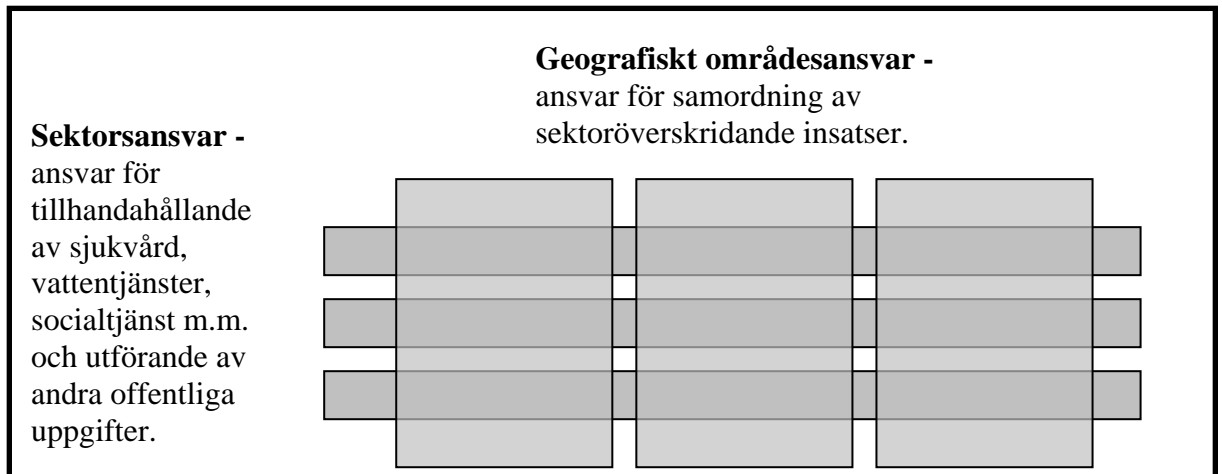
³³ 7 § krisberedskapsförordningen.

³⁴ Prop. 2007/08:92 s. 7, jfr. prop. 2001/02:158 s. 22. Regeringens ansvar har inte reglerats i lag eller förordning.

³⁵ 2 kap. 7 § LXOH.

³⁶ 7 § krisberedskapsförordningen.

³⁷ Prop. 2007/08:92 s. 13 f., jfr. prop. 2001/02 s. 22 f.

4.1.1 Sammanfattning – sektorsansvar och geografiskt områdesansvar

- Myndighets ansvar för verksamhet i normaltids består vid en kris – myndighetens sektorsansvar.
- Varje sektorsmyndighet avgör vad som är skyddsvärt inom sin sektor och hur skyddet ska utformas.
- Sektorerna samordnas även geografiskt – inom en kommun, ett län eller i hela landet. (Tvärsektoriell samordning.)
- Den tvärsektoriella samordningen är en uppgift för främst myndigheterna med geografiskt områdesansvar. De ska verka för samordning på lokal, regional respektive central nivå – av t.ex. myndigheter, företag, frivilligorganisationer, trossamfund och föreningar med betydelse för krisberedskapen.
- Områdesansvariga myndigheter ska även samordna (när, hur och vilken) information som ska lämnas till allmänheten och massmedia vid en kris.
- Saknas i princip all form av detaljreglering.
- Myndigheternas sektorsansvar påverkas inte av det geografiska områdesansvaret! Områdesansvariga myndigheter övertar alltså inte ansvar från övriga myndigheter.

4.2 Laga krav

4.2.1 Myndigheternas grundläggande ansvar

När en krissituation berör en myndighets ansvarsområde är myndigheten skyldig att vidta de åtgärder som behövs för att hantera konsekvenserna av denna.

Myndigheterna ska samverka och stödja varandra vid en sådan krissituation.³⁸ Att varje myndighet ska lämna andra myndigheter hjälp inom ramen för den egna

³⁸ 5 § krisberedskapsförordningen.

förvaltningsverksamheten följer redan av förvaltningslagen.³⁹ Här understryks vikten av en sådan samverkan, samtidigt som det klargörs att myndigheter i krissituationer har ett ansvar att informera andra berörda aktörer om tillgängliga resurser som myndigheten förfogar över.⁴⁰

4.2.2 Krisledning

I kommuner och landsting ska det finnas en nämnd med den exklusiva funktionen att fullgöra uppgifter under extraordinära händelser i fredstid, en s.k. krisledningsnämnd.⁴¹ Nämndens ordförande ska bedöma när en extraordinär händelse medför att nämnden ska träda i funktion och beslutar när så ska ske. Nämnden kan, i den utsträckning den finner det nödvändigt, besluta om att överta hela eller delar av verksamhetsområden från övriga nämnder i kommunen eller landstinget.⁴²

4.2.3 Risk- och sårbarhetsanalyser

Statliga myndigheter ska årligen analysera om det finns sådan sårbarhet eller sådana hot och risker inom myndighetens ansvarsområde som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom området.

Myndigheten ska särskilt beakta:

1. situationer som uppstår hastigt, oväntat och utan förvarning, eller en situation där det finns ett hot eller en risk att ett sådant läge kan komma att uppstå,
2. situationer som kräver brådskande beslut och samverkan med andra aktörer,
3. att de mest nödvändiga funktionerna kan upprätthållas i samhällsviktig verksamhet, och
4. förmågan att hantera mycket allvarliga situationer inom myndighetens ansvarsområde.

Resultatet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys. En redovisning baserad på analysen ska lämnas till Regeringskansliet och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Denna ska innefatta myndighetens planerade åtgärder samt bedömning av behov av ytterligare åtgärder.⁴³

Kommuner och landsting ska analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen resp. landstinget och hur sådana händelser kan påverka den

³⁹ 6 § förvaltningslagen (1986:223).

⁴⁰ Se prop. 2005/06:133 s. 51-52 och 61-62.

⁴¹ 2 kap. 2 § LXOH.

⁴² Se 2 kap. 3 - 6 §§ LXOH för regleringen av krisledningsnämndens verksamhet. I övrigt ska enligt 2 kap. 2 § LXOH kommunallagen (1991:900) tillämpas.

⁴³ 9 § krisberedskapsförordningen, se även prop. 2001/02:158 s. 37 f.

egna verksamheten. Resultatet av arbetet ska värderas sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys.⁴⁴ MSB har bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser, men har ännu inte nyttjat detta bemyndigande.⁴⁵

4.2.4 Kommuners och landstings planer för hantering av extraordinära händelser

För varje mandatperiod ska kommuner och landsting, utifrån företagna risk- och sårbarhetsanalyser, fastställa en plan för hanteringen av extraordinära händelser.⁴⁶ Det finns inte några laga krav på planens innehåll. Det finns dock rekommendationer från Krisberedskapsmyndigheten (KBM), numera MSB, avseende utformningen av och innehållet i kommunernas planer.⁴⁷ MSB saknar bemyndigande att meddela närmare föreskrifter i detta avseende.⁴⁸

Enligt rekommendationen bör planen innehålla den information som behövs för att ge en överblick av kommunens krishanteringsorganisation och snabbt kunna inleda arbetet vid en inträffad kris. Planeringen kan lämpligen samordnas med kommunens arbete med handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor.

4.2.5 Utbildning och övning

Statliga myndigheter ansvarar för att dess personal får den utbildning och övning som behövs för att personalen ska kunna lösa sina uppgifter vid en kris. I syfte att uppnå detta mål ska en plan för utbildnings- och övningsverksamhet upprättas och genomföras.⁴⁹

Kommuner och landsting ansvarar för att förtroendevalda och tjänstemän får den utbildning och övning som behövs för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter vid extraordinära händelser i fredstid.⁵⁰

4.2.6 Kommuners och landstings rapportering

Varje kommun ska hålla länsstyrelsen underrättad om vilka förberedelser som vidtagits inför extraordinära händelser och hur åtgärderna påverkat krisberedskapsläget samt lämna lägesrapporter och information om händelseutvecklingen vid extraordinära händelser.⁵¹

⁴⁴ 2 kap. 1 § 1 st. LXOH.

⁴⁵ 12 § förordningen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (FXOH).

⁴⁶ 2 kap. 1 § 2 st. LXOH.

⁴⁷ KBM rekommenderar 2004:1 - Kommunens plan för hantering av extraordinära händelser.

⁴⁸ Se 2 kap. 1 § 3 st. LXOH, jfr. 12 § FXOH.

⁴⁹ 10 § krisberedskapsförordningen.

⁵⁰ 2 kap. 8 § LXOH.

⁵¹ 2 kap. 9 § LXOH, jfr. 2 § FXOH.

Landstingen ska på motsvarande sätt informera MSB och Socialstyrelsen. Vid en extraordinär händelse ska dock lägesrapporter och information om händelseutvecklingen lämnas till Socialstyrelsen och länsstyrelsen.⁵²

4.2.7 Samverkansmyndigheter

Ett antal centrala myndigheter har ålagts ett mer långtgående ansvar, de ingår i s.k. samverkansområden. Dessa myndigheter har ett särskilt ansvar för att planera och vidta förberedelser för att skapa förmåga att hantera kriser och för att förebygga sårbarheter och motstå hot och risker.⁵³ Vidare ska de vid en kris hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom respektive ansvarsområde samt om vidtagna och planerade åtgärder.⁵⁴ Även övriga myndigheter ska kunna lämna den information som krävs för samlade lägesbilder när sådan efterfrågas av Regeringskansliet eller MSB.⁵⁵

Samverkansmyndigheterna ska särskilt:

- samverka med länsstyrelserna i deras roll som områdesansvarig myndighet, övriga statliga myndigheter, kommuner, landsting, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda,
- beakta det samarbete som sker inom EU och internationella forum i frågor som rör samhällets krisberedskap,
- beakta behovet av forsknings- och utvecklingsinsatser och annan kunskapsinhämtning såsom erfarenhetsåterföring av inträffade händelser,
- beakta behovet av säkerhet och kompatibilitet i de tekniska system som är nödvändiga för att myndigheterna ska kunna utföra sitt arbete,
- delta i den övningsverksamhet som berör deras ansvarsområde.⁵⁶

Ingen myndighet har pekats ut som ansvarig för den övergripande planeringen inom respektive område. De ingående myndigheterna har således ett gemensamt ansvar för att säkerställa planeringen inom området.⁵⁷ I utvecklingen av formerna för arbetet deltar även MSB, som även ansvarar för att årligen lämna en redogörelse för och en bedömning av arbetet som bedrivits inom respektive samverkansområde till Regeringskansliet.⁵⁸

⁵² 2 kap. 9 § LXOH, jfr. 3 § FXOH.

⁵³ Se 8 § och 11 § krisberedskapsförordningen.

⁵⁴ 14 § krisberedskapsförordningen.

⁵⁵ 15 § krisberedskapsförordningen.

⁵⁶ 11 § krisberedskapsförordningen.

⁵⁷ Prop. 2001/02:158 s. 38.

⁵⁸ 8 § krisberedskapsförordningen.

4.2.7.1 Samverkansområden

Samverkansområdena är sex till antalet och har indelats enligt följande:

1. Teknisk infrastruktur
2. Transporter
3. Farliga ämnen
4. Ekonomisk säkerhet
5. Geografiskt områdesansvar
6. Skydd, undsättning och vård⁵⁹

Teknisk infrastruktur

Ingående myndigheter:

- Affärsverket Svenska Kraftnät
- Elsäkerhetsverket
- Livsmedelsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Post- och telestyrelsen
- Statens energimyndighet⁶⁰

I arbetet ingår även:

- Länsstyrelser
- Sveriges kommuner och landsting (SKL)⁶¹

Samverkansområdet är ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte i frågor som rör teknisk infrastruktur. Verksamheten bör syfta till att minska sårbarheten och att skapa en sådan robusthet i systemen att de kan tillgodose de grundläggande behoven av tjänster även i situationer då infrastrukturen drabbas av allvarliga och omfattande tekniska problem eller av skada till följd av sabotage. Verksamheten inom området bör även stödja kommunerna i deras arbete med de viktigaste kommunaltekniska försörjningssystemen, bl.a. vattenförsörjningen.⁶²

Farliga ämnen

Ingående myndigheter:

- Kustbevakningen
- Livsmedelsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Rikspolisstyrelsen
- Smittskyddsinstitutet
- Socialstyrelsen

⁵⁹ Se bilagan till krisberedskapsförordningen.

⁶⁰ Se bilagan till krisberedskapsförordningen.

⁶¹ MSB får enligt 8 § 2 st. krisberedskapsförordningen besluta att även andra än de i bilagan uppräknade myndigheterna ska ingå i ett samverkansområde.

⁶² Prop. 2001/02:158 s. 40 f.

- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Statens veterinärmedicinska anstalt
- Tullverket⁶³

I arbetet deltar även:

- Länsstyrelser
- Sveriges kommuner och landsting
- Totalförsvarets forskningsinstitut
- Försvarsmakten/Totalförsvarets skyddscentrum
- Kemikalieinspektionen
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)

Samverkansområdet är ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte i frågor som rör farliga ämnen. Verksamheten bör syfta till att ge samhället förmåga att förebygga och motverka sådan spridning av allvarliga smittämnen, giftiga eller på annat sätt farliga kemikalier och radioaktiva ämnen som kan få långtgående samhällskonsekvenser i fred. Förmåga bör finnas att motverka såväl avsiktlig som oavsiktlig spridning.

Verksamheten bör omfatta förberedelser för och genomförande av åtgärder i syfte att förhindra eller begränsa spridningen av allvarlig smitta och farliga ämnen. Detta innefattar åtgärder mot terrorism.

Området bör även omfatta åtgärder för att hantera spridning av radioaktiva ämnen vid kärnkraftsolyckor.⁶⁴

Geografiskt områdesansvar

Ingående myndigheter:

- Länsstyrelserna
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap⁶⁵

I arbetet deltar även:

- Sveriges kommuner och landsting

OBS! Det geografiska ansvaret i samverkansområdena får inte blandas ihop med det ”riktiga” geografiska områdesansvaret på lokal, regional respektive nationell nivå.

Verksamheten bör bidra till att förbättra förmågan hos främst kommuner och länsstyrelser till sektorsövergripande samordning, samverkan och information vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

⁶³ Se bilagan till krisberedskapsförordningen.

⁶⁴ Prop. 2001/02:158 s. 41.

⁶⁵ Se bilagan till krisberedskapsförordningen.

Verksamheten bör också syfta till att på en sektorsövergripande nivå kunna informera samhällsaktörer och allmänhet om krisens förlopp och konsekvenser och om de åtgärder som planeras av ansvariga myndigheter.⁶⁶

4.2.8 Tjänsteman i beredskap (TiB) och ledningsfunktion

För att säkerställa en god krishanteringsförmåga vid centrala myndigheter ska vissa särskilt utpekade myndigheter ha en tjänsteman i beredskap samt vara skyldiga att så långt möjligt bistå ansvariga aktörer med information och resurser vid kriser.

Tjänstemannens uppgift är att initiera och samordna det inledande arbetet för att upptäcka, verifiera, larma och informera vid allvarliga kriser. Befattningshavaren måste därför alltid vara möjlig att nå och dessutom lätt att kontakta samt ha befogenhet att påbörja eventuella insatser.⁶⁷

Myndigheter med särskilt ansvar för samhällets krisberedskap ska ha förmåga att, då en kris berör det egna ansvarsområdet eller medför behov av stöd till och samverkan med andra aktörer, omgående kunna upprätta en ledningsfunktion.

Ledningsfunktionen ska:

- ha god förmåga baserad på utbildning och övning,
- kunna samverka utifrån god kännedom om andra aktörers ansvar, organisation och arbetssätt,
- ha tillgång till nödvändiga stödresurser bl.a. i form av lokaler och sambandsutrustning, och
- ha god uthållighet och kunna verka under minst en veckas tid.⁶⁸

MSB har fått i uppdrag att årligen ge förslag på vilka myndigheter som bör ha en tjänsteman i beredskap respektive en ledningsfunktion med omgående förmåga vid en allvarlig kris.⁶⁹

Regeringen har beslutat⁷⁰ att följande myndigheter den 1 januari 2009 ska ha inrättat en *tjänsteman i beredskap*:

- **Affärsverket svenska kraftnät***
- **Finansinspektionen***
- **Försvarets radioanstalt**
- **Kustbevakningen***
- **Lantmäteriet**
- **Socialstyrelsen***
- **SMHI**
- **Smittskyddsinstitutet***
- **Statens jordbruksverk***
- **Statens veterinärmedicinska anstalt***

⁶⁶ Prop. 2001/02:158 s. 42.

⁶⁷ 12 § krisberedskapsförordningen, jfr. prop. 2005/06:133 s. 41 och 62 samt bilaga 2 till beslut Fö2007/436/CIV.

⁶⁸ 13 § krisberedskapsförordningen, jfr. bilaga 2 till beslut Fö2007/436/CIV.

⁶⁹ 12 och 13 §§ krisberedskapsförordningen.

⁷⁰ Se bilaga 2 till beslut Fö2007/436/CIV, angående kravet på TiB hos länsstyrelserna se 53 § förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion. Till de i bilagan uppräknade myndigheterna lades genom regeringens beslut Fö2008/552/SSK den 9 oktober 2008 Finansinspektionen, Försvarets radioanstalt, Lantmäteriet, SMHI och Totalförsvarets forskningsinstitut.

- **Livsmedelsverket***
- **Länsstyrelserna**
- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*** (tidigare Krisberedskaps- myndigheten, Statens räddningsverk samt Styrelsen för psykologiskt försvar)
- **Post- och telestyrelsen***
- **Rikspolisstyrelsen***
- **Skatteverket***
- **Strålsäkerhetsmyndigheten***
- **Totalförsvarets forskningsinstitut**
- **Transportstyrelsen*** (tidigare Järnvägsstyrelsen, Luftfartstyrelsen, Sjöfartsinspektionen samt delar av Vägverkets verksamhet)
- **Tullverket**
- **Vägverket***

* Dessa myndigheter ska även ha en ledningsfunktion.

5 Ansvaret för uppgifter rörande dricksvatten

I det följande kommer kommuners och statliga myndigheters, samt i viss utsträckning landstings och regeringens, ansvar för uppgifter som påverkar robustheten i dricksvattenförsörjningen avhandlas på ett så översiktligt sätt som möjligt. Indelning har skett efter de respektive stegen, eller länkarna, i dricksvattenkedjan samt nedanstående kategorier.

I det följande avses med:

Förebyggande åtgärder - åtgärder som en myndighet ansvarar för enligt annan lagstiftning än "krisberedskapslagstiftningen" och som bör leda till att det uppnås en grundläggande robusthet i dricksvattenförsörjningen. Med anledning av det enorma antal åtgärder som måste anses ha åtminstone viss förebyggande verkan är inte uppräknningar under denna rubrik uttömmande. Ett försök har gjorts till att omfatta de viktigare åtgärderna, en sådan avgränsning är dock alltid möjlig att ifrågasätta.

Beredskapsåtgärder - åtgärder som myndigheter ansvarar för enligt "krisberedskaps- lagstiftningen" och som syftar till att förebygga uppkomsten av kriser och att stärka samhällets förmåga att hantera uppkomna kriser. Även kommuners och statliga myndigheters ansvar för räddningstjänst och skydd mot olyckor under normaltillstånd, dvs. när det varken råder krissituation eller krig, har dock sorterats in under denna punkt.

Krishanteringsåtgärder - åtgärder som myndigheter ansvarar för vid en kris.

5.1 Råvatten

5.1.1 Förebyggande åtgärder

Boverket:

- miljökvalitetsmålet "Grundvatten av god kvalitet",⁷¹
- övergripande ansvar för frågor som avser fysisk planering, byggnader och hushållning med mark och vatten inom samtliga miljökvalitetsmål,⁷²
- samordna övriga myndigheters arbete med underlag till beslut om riksintressen,
- allmän uppsikt över hushållningen med vattenområden.⁷³

⁷¹ Politiskt beslut, se miljömålspportalen för mer information. www.miljomal.nu

⁷² 4 § 3 st. förordningen (2007:1065) med instruktion för Boverket.

⁷³ 1 § 2 st. förordningen om hushållning med mark- och vattenområden och 2 § 6 p. förordningen med instruktion för Boverket.

Jordbruksverket:

- tillsynsvägledning enligt MB (miljöhänsyn i jordbruket och användning av kemiska produkter det samma).⁷⁴

Kemikalieinspektionen:

- föra register över kemiska produkter som yrkesmässigt tillverkas eller förs in i Sverige,⁷⁵
- ta emot anmälningar om att produkter, organismer eller resthalter av ett aktiv ämne kan ha skadliga effekter på grundvattnet,⁷⁶
- tillsynsvägledning enligt MB (utsläppande på marknaden av kemiska produkter),⁷⁷
- operativ tillsyn över tillverkare och andra primärleverantörer som släpper ut kemiska produkter på marknaden med avseende på deras produkter.⁷⁸

Kommunen:

- inrätta vattenskyddsområden,⁷⁹
- tillsyn över av kommunen beslutade och från länsstyrelsen ”överlåtna” vattenskyddsområden,⁸⁰
- pröva ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet,⁸¹
- operativ tillsyn över miljöfarlig verksamhet, hantering av kemiska produkter och avfallshantering som inte kräver tillstånd (9, 14 och 15 kap. MB),⁸²
- ”sambällsplanering” enligt PBL (fastställande av bl.a. områdes- och detaljplaner).⁸³

Kustbevakningen:

- bedriva övervakning över de svenska kustvattnen samt bl.a. Väneren, Vättern, Mälaren,⁸⁴
- ta emot rapporter om föroreningar från fartyg,⁸⁵
- tillsyn över efterlevnaden av kraven på fartygs konstruktion, utrustning och drift.

⁷⁴ 13 d § förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken (tillsynsförordningen).

⁷⁵ 14 kap. 12 - 14 §§ MB och 3 § förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

⁷⁶ 14 kap. 18 § MB och 15 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer.

⁷⁷ 13 e § tillsynsförordningen.

⁷⁸ Punkt D1 i bilagan till tillsynsförordningen. Ansvaret har dock sina begränsningar, bl.a. omfattas inte drivmedel och bränslen, ämnen som bryter ner ozonskiktet, batterier, kosmetiska och hygieniska produkter samt material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel.

⁷⁹ 7 kap. 21 § MB.

⁸⁰ 10 § tillsynsförordningen och punkterna A18 samt A19 i bilagan till förordningen.

⁸¹ 9 kap. 8 § MB.

⁸² 26 kap. 3 § - 4 § MB, jfr. 4 § tillsynsförordningen.

⁸³ 1 kap 2 § plan- och bygglagen (1987:10).

⁸⁴ 1 § förordningen (2008:452) med instruktion för Kustbevakningen (instruktionen för Kustbevakningen), se även 2 - 10 §§ samma förordning.

⁸⁵ 3 kap. 7 § Sjöfartsverkets föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot förorening från fartyg och 16 § Sjöfartsverkets föreskrifter och allmänna råd (SJÖFS 2005:19) om anmälningsplikt, informationsskyldighet och rapporteringsskyldighet i vissa fall. Föreskrifterna anger fortfarande Sjöfartsverket som den myndighet till vilken rapporteringen ska ske. Efter kontakt med Transportstyrelsen har dock framgått att rapportering sedan den 1 januari 2009 ska ske till Transportstyrelsen och Kustbevakningen.

- meddela förbud mot avgång eller vidare resa om det föreligger risk för förorening,⁸⁶
- tillsyn transport av farligt gods (i hamnar och, på Transportstyrelsens begäran, avseende sjötransporter).⁸⁷

Länsstyrelsen:

- sammanställa underlag för ansökan om riksintresse,⁸⁸
- inrätta vattenskyddsområden,⁸⁹
- tillsyn över av myndigheten beslutade vattenskyddsområden,⁹⁰
- ge råd och information avseende skydd mot olyckor till kommunen (räddningstjänst),⁹¹
- samordna av kommunal och statlig räddningstjänst,⁹²
- operativ tillsyn över sjöfarten beträffande dumpning,⁹³
- pröva ansökningar om godkännande av miljöfarlig verksamhet,⁹⁴
- granska och godkänna miljökonsekvensbeskrivningar, t.ex. vid byggande av väg,⁹⁵
- tillsynsvägledning enligt MB inom det egna länet,⁹⁶
- verka för samarbete mellan polismyndigheter, åklagarmyndigheter och tillsynsmyndigheter med operativt ansvar i syfte att förebygga miljöbrott.⁹⁷

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB):

- operativ tillsyn över tillverkare och andra primärproducenter som släpper ut kemiska produkter på marknaden, med avseende på produkternas brandfarliga, oxiderande och explosiva egenskaper,⁹⁸
 - tillsynsvägledning enligt MB (allvarliga kemikalieolyckor, utvinningsavfall samt brandfarliga, oxiderande och explosiva produkter),⁹⁹
- tillsyn över transport av farligt gods avseende säkerhetsrådgivare och transportskydd.¹⁰⁰

⁸⁶ 7 kap. 4 -5 §§ lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg, jfr. 7 kap. 3 § förordningen (1980:789) om åtgärder mot förorening från fartyg.

⁸⁷ 10 § förordningen (2006:311) om transport av farligt gods.

⁸⁸ Se 3 - 4 §§ förordningen om hushållning med mark- och vattenområden m.m.

⁸⁹ 7 kap. 21 § MB.

⁹⁰ 10 § tillsynsförordningen och punkten A18 i bilagan till förordningen.

⁹¹ 1 kap. 5 § LSO. Se även prop. 2002/03:119 s. 98.

⁹² 4 kap. 10 § 1 st. LSO och 4 kap. 33 § FSO, jfr. prop. 2002/03:119 s. 116 f.

⁹³ Punkten E1 i bilagen till tillsynsförordningen.

⁹⁴ 9 kap. 6 § MB, se även 16 § länsstyrelseinstruktionen.

⁹⁵ 6 kap. 5 § 2 st. MB. Kriterierna anges i bilaga 2 till förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar (MKB-förordningen). Jfr. artikel 4.3 och bilaga III i Rådets direktiv 85/337/EEG av den 27 juni 1985 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (MKB-direktivet).

⁹⁶ 14 § 1 st. tillsynsförordningen.

⁹⁷ 14 § 2 st. tillsynsförordningen.

⁹⁸ Punkt D7 i bilagan till tillsynsförordningen.

⁹⁹ 13 i § tillsynsförordningen.

¹⁰⁰ 10 § förordningen (2006:311) om transport av farligt gods.

Naturvårdsverket:

- omfattande ansvar för miljömålsarbetet, ska vara pådrivande i det samma,¹⁰¹
- myndigheten ska särskilt:
 - vägleda, samordna, följa upp och utvärdera miljö- och tillsynsarbetet i förhållande till myndigheter med särskilt sektorsansvar för miljömålsarbetet och andra centrala, regionala och lokala myndigheter samt vid behov föreslå åtgärder för miljömålsarbetets, tillsynsarbetets och det övriga miljöarbetets utveckling,
 - bevaka allmänna miljövårdsintressen i mål och ärenden som handläggs hos myndigheter och domstolar och i det arbetet följa hur miljöbalken tillämpas,
 - ansvara för genomförandet av miljöövervakningen samt beskriva och analysera miljötilståndet och miljöutvecklingen,
 - bevaka att miljöaspekterna blir en integrerad del inom alla sektorer,
 - analysera och väga in samhällsekonomiska, juridiska och internationella aspekter i fråga om åtgärder inom miljöområdet,¹⁰²
- ”besluta” om riksintressen (ej rättsligt bindande),¹⁰³
- centralt ansvarig för områdesskyddet (inkl. vattenskyddsområden),¹⁰⁴
- ansvara för tillsynsvägledning enligt MB (alla områden som inte särskilt reglerats),¹⁰⁵
- meddela föreskrifter om provtagning och andra metoder för att kontrollera att ytvatten uppfyller fastställda miljö kvalitetsnormer.¹⁰⁶

Polismyndigheterna:

- tillsyn över farligtgodstransporter på land (ej på järnväg).¹⁰⁷

Regeringen:

- tillåtlighetsprövar bl.a. vägar och järnvägar av viss storlek,¹⁰⁸
- prövar ansökningar om tillstånd för kärnteknikanläggningar.¹⁰⁹

Socialstyrelsen:

- tillsynsvägledning enligt MB (smittskydd och hälsoskydd i övrigt).¹¹⁰

¹⁰¹ 1 - 3 §§ förordningen (2007:1052) med instruktion för Naturvårdsverket (instruktionen för Naturvårdsverket).

¹⁰² 4 § instruktionen för Naturvårdsverket.

¹⁰³ 2 § 10 p. förordningen om hushållning med mark- och vattenområden m.m.

¹⁰⁴ 2 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

¹⁰⁵ 13 § tillsynsförordningen.

¹⁰⁶ 3 kap. 4 § förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, jfr.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (ramdirektivet för vatten).

¹⁰⁷ 10 § förordningen om transport av farligt gods.

¹⁰⁸ 17 kap. 1 § 18 p. MB, se även 17 kap. 3 § samma balk.

¹⁰⁹ 5 § kärntekniklagen, jfr. 16 - 18 §§ förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet (kärnteknikförordningen).

¹¹⁰ 13 f § tillsynsförordningen.

Statens geologiska undersökning (SGU):

- meddela föreskrifter om provtagning och andra metoder för att kontrollera att grundvatten uppfyller fastställda miljökvalitetsnormer (ramdirektivet för vatten).¹¹¹

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM):

- tillsynsvägledning enligt MB (strålskydd),¹¹²
- tillsyn på strålskyddsområdet,¹¹³
- tillsyn över transporter av radioaktiva ämnen (farligt gods),¹¹⁴
- pröva ansökningar om tillstånd för kärnteknisk verksamhet.¹¹⁵

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI):

- inhämta och förmedla kunskaper om landets meteorologiska, klimatologiska, hydrologiska och oceanografiska förhållanden,
- svara för den allmänna meteorologiska, klimatologiska, hydrologiska och oceanografiska tjänsten,
- svara för varningstjänst inom sitt verksamhetsområde.¹¹⁶

Transportstyrelsen:

- ta emot rapporter om föroreningar från fartyg,¹¹⁷
- tillsyn över efterlevnaden av kraven på fartygs konstruktion, utrustning och drift,
- kan meddela förbud mot avgång eller vidare resa om det föreligger risk för förorening,¹¹⁸
- tillsyn över sjö-, luft- och järnvägstransporter av farligt gods.¹¹⁹

Vattenmyndigheterna (5 st. länsstyrelser)¹²⁰:

Dessa myndigheter ansvarar bl.a. för att

¹¹¹ 3 kap. 4 § förordningen om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.

¹¹² 13 m § tillsynsförordningen, jfr. 9 kap. 1 § 3 p. MB.

¹¹³ 29 - 30 §§ strålskyddslagen, jfr. 15 - 16 §§ strålskyddsförordningen.

¹¹⁴ 10 § förordningen om transport av farligt gods.

¹¹⁵ 5 § kärntekniklagen, jfr. 16 - 18 §§ kärnteknikförordningen.

¹¹⁶ 2 § förordningen (2007:1053) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (instruktion för SMHI).

¹¹⁷ 3 kap. 7 § Sjöfartsverkets föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot förorening från fartyg och 16 § Sjöfartsverkets föreskrifter och allmänna råd (SJÖFS 2005:19) om anmälningsplikt, informationsskyldighet och rapporteringsskyldighet i vissa fall. Föreskrifterna anger fortfarande Sjöfartsverket som den myndighet till vilken rapporteringen ska ske. Efter kontakt med Transportstyrelsen har dock framgått att rapportering sedan den 1 januari 2009 ska ske till Transportstyrelsen och Kustbevakningen.

¹¹⁸ 7 kap. 4 - 5 §§ lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg, jfr. 7 kap. 3 § förordningen (1980:789) om åtgärder mot förorening från fartyg.

¹¹⁹ 10 § förordningen om transport av farligt gods.

¹²⁰ Enligt 22 § länsstyrelseinstruktionen ansvarar LSt i Norrbottens län för Bottenvikens vattendistrikt, LSt i Västernorrlands län för Bottenhavets vattendistrikt, LSt i Västmanlands län för Norra Östersjöns vattendistrikt, LSt i Kalmar län för Södra Östersjöns vattendistrikt och LSt i Västra Götalands län för Västerhavets vattendistrikt.

- ta fram beskrivningar och analyser av yt- och grundvattenförekomster inom det egna distriktet, vilka ska innehålla uppgift om bl.a. läge, vattenverkets namn, uttagsmängd och antal anslutna personer,¹²¹
- upprätta och hålla register över förekomsterna,¹²²
- fastställa miljökvalitetsnormer för yt- och grundvattenförekomster samt skyddade områden inom distriktet,¹²³
- besluta förvaltningsplaner samt upprätta och genomföra program för övervakning av förekomsternas tillstånd,¹²⁴
- fastställa åtgärdsprogram för distriktet (ska bl.a. innehålla åtgärder för att skydda vattentäkter, upptäcka och beivra brott mot bestämmelser till skydd för vatten samt förebygga eller begränsa att föroreningar indirekt tillförs grundvatten).¹²⁵

Vägverket:

- anpassa och utforma vägtransportsystemet utifrån högt ställda krav på miljösäkerhet,¹²⁶
- ansvara för att alla stora vattentäkter (mer än 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller som betjänar mer än 50 personer per år) längs det statliga vägnätet, vilka utnyttjas för uttag av vatten som är avsett för att användas som dricksvatten, senast år 2010 ska uppfylla gällande svenska normer för dricksvatten av god kvalitet med avseende på föroreningar orsakade av vägar och vägtrafik,¹²⁷
- även ansvara för planering, byggande och drift av statliga vägar.¹²⁸

5.1.2 Beredskapsåtgärder

Beredskapspolisen:

Beredskapspoliser som har ingått avtal med Rikspolisstyrelsen får kallas in till en polismyndighet vid allvarliga eller omfattande störningar på samhället från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, eller vid risk för sådana störningar. Den grundläggande uppgiften är att delta i polisverksamhet som har anknytning till befolkningsskydd eller räddningstjänst. Beredskapspoliserna är ca. 1500 till antalet och är skyldiga att delta i övning.¹²⁹

Beslut om att kalla in beredskapspolisen för tjänstgöring alternativt utbildning eller övning fattas av Rikspolisstyrelsen.¹³⁰

¹²¹ 3 kap. 1 § förordningen om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, jfr. artikel 5 och 6 i ramdirektivet för vatten. Se även Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2006:1 och SGU:s föreskrifter SGU-FS 2006:1.

¹²² 3 kap. 2 § förordningen om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.

¹²³ 4 kap. 1 § förordningen om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.

¹²⁴ 5 kap. 1 § förordningen om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.

¹²⁵ 6 kap. 1 § förordningen om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, se även 5 kap. 4 - 8 §§ samma förordning.

¹²⁶ Se bl.a. 4 § väglagen.

¹²⁷ Se regleringsbrevet för budgetåret 2009 avseende Vägverket, rubriken "Långsiktiga mål", 3 p.

¹²⁸ Se 1 - 20a §§ väglagen samt 7 § vägkungörelsen (1971:954).

¹²⁹ 1 - 2 §§, 4 §, 6 § och 8 § förordningen (2008:1097) om beredskapspolisen.

¹³⁰ 2 §, 7 - 8 §§ förordningen om beredskapspolisen.

Kommunen:

I arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser bör beaktas risken för förorening av vattentäkter, t.ex. genom:

- olyckor eller uppsåtliga skadevållande handlingar inom eller i anslutning till vattenskyddsområden, t.ex. bilolyckor, utsläpp från industri eller jordbruk, förorening från sjöfart, utsläpp från kommunala eller privata avlopp, förorening via dagvatten eller från avfallshantering.
- även långsamma skeenden kan leda till en krissituation, t.ex. föroreningar från trafik och väghållning eller någon av orsakerna ovan.

Det saknas dock såväl rekommendationer som föreskrifter som reglerar det kommunala arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser.

Arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser och krisberedskapsarbetet i övrigt kan lämpligen kombineras med kommunens arbete med förebyggande av olyckor och med räddningstjänst.

Kommunen ansvarar för räddningstjänst inom det egna området, inklusive ”miljöräddningstjänst” vid bl.a. utsläpp eller överhängande fara för utsläpp av farligt ämne i andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren.¹³¹ För varje mandatperiod ska kommunen fastställa ett handlingsprogram för såväl dess brand- och olycksförebyggande arbete som för räddningstjänst. Programmen får kombineras.¹³² Till skillnad från vad som gäller för planeringen enligt lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid finns för handlingsprogrammen vissa krav, bl.a. avseende dess innehåll. I programmet för räddningstjänst ska redogöras för vilken förmåga kommunen har och avser att skaffa sig för att göra sådana insatser. Som en del av förmågan ska anges vilka resurser kommunen har och avser att skaffa sig. Program måste även innehålla uppgifter om samverkan med andra kommuner och med statliga myndigheter och enskilda. Innan programmet antas måste samråd ha skett med de myndigheter som kan ha ett väsentligt intresse i saken. Dessutom har regeringen möjlighet att på framställning från MSB besluta om ändring av en kommuns handlingsprogram för räddningstjänst.¹³³ Kommunen ska tillstålla länsstyrelsen, MSB samt de kommuner och andra med vilken samverkan inom förebyggande arbete eller räddningstjänst kan bli aktuell.¹³⁴

Kommunen ska planera, utrusta och organisera dess räddningstjänstorgan samt genom utbildning och övning förbereda i denna ingående personal för att, när räddningstjänst föreligger, kunna hantera:

- en överhängande fara för kontaminering av vattentäkt,
- invallning av utsläpp av farliga ämnen, t.ex. olja,
- andra miljöräddningsinsatser.

¹³¹ 3 kap. 7 - 8 §§ LSO samt 4 kap. 5 § LSO läst motsatsvis (e contrario).

¹³² 3 kap. 3 § och 8 § LSO, se även prop. 2002/03:119 s. 107.

¹³³ 3 kap. 8 § LSO samt 3 kap. 3 § och 5 § FSO.

¹³⁴ 3 kap. 4 § FSO.

Kommunen ansvarar även för att det finns fungerande anordningar för alarmering av dess räddningsorgan.¹³⁵

Med anledning av det geografiska områdesansvaret ska kommunen verka för att aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet. Detta gäller t.ex. verksamhetsutövare vid anläggningar med farlig verksamhet.

Det finns i övrigt inte möjlighet att säga vilka beredskapsåtgärder kommunen måste vidta. Kommunen avgör vilka åtgärder den ska vidta för att kunna fullgöra sitt sektorsansvar och geografiska områdesansvar vid en kris. Vidtagna åtgärder rapporteras till länsstyrelsen.¹³⁶

Vad som dock kan konstateras är att tillhandahållandet av vattentjänster är en uppgift som faller inom kommunens sektorsansvar.¹³⁷ Dricksvattenförsörjningen måste rimligen anses vara av sådan utomordentlig vikt att kommunen måste planera för eventuella olyckor eller andra oönskade händelser som kan påverka av kommunen nyttjade vattentäkter. Mer om kommunens ansvar för dricksvattenförsörjning följer under rubriken – 5.4. Dricksvattnet hos konsumenten.

Kustbevakningen:

Myndigheten ska ha ett program för miljöräddningstjänst till sjöss. Detta ska dels innehålla uppgifter om vilken förmåga myndigheten har och avser att skaffa sig för att göra räddningsinsatser, dels uppgifter om samverkan med kommuner, statliga myndigheter och berörda organisationer.¹³⁸

Kustbevakningen ska vidare planera, utrusta och organisera sin verksamhet samt genom utbildning och övning förbereda sin personal för att, när räddningstjänst föreligger, kunna hantera bl.a.:

- invallning av utsläpp av farliga ämnen, t.ex. olja,
- andra krissituationer som kan uppstå inom dess ansvarsområde.

Länsstyrelsen:

Ska genom sin verksamhet:

- minska sårbarheten i samhället,
- bevaka att risk- och beredskapshänsyn tas i samhällsplaneringen,
- utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer.¹³⁹

Det är länsstyrelsen uppgift att inom länet vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer, som exempelvis kommuner, landsting och näringsliv, och den nationella nivån, före, under och efter en kris. Vid myndigheten ska finnas ett

¹³⁵ 6 kap. 10 § 1 st. LSO, se även prop. 2002/03:119 s. 120 f., prop. 1985/86:170 s. 79 och prop. 1998/99:64 s. 53 f. och 67.

¹³⁶ Se s. 7 och 10.

¹³⁷ 6 § vattentjänstlagen.

¹³⁸ 4 kap. 14 § FSO.

¹³⁹ 52 § 2 st. länsstyrelseinstruktionen.

regionalt råd för skydd mot olyckor och krisberedskap. Myndigheten ska även upprätta regionala risk- och sårbarhetsanalyser som ska kunna användas som underlag för egna och andra berörda aktörers beredskapsåtgärder. Länsstyrelsen har till uppgift att stödja de aktörer som är ansvariga för krisberedskapen i länet, främst kommuner, avseende planering, risk- och sårbarhetsanalyser samt utbildning och övning. Dessutom ska myndigheten följa upp kommunernas och landstingens arbete med krisberedskap enligt lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser samt årligen rapportera till MSB vilka förebereelser som i dessa har vidtagits, tillsammans med en bedömning av effekten av förberedelserna.¹⁴⁰

Den regionala tillsynen enligt lagen om skydd mot olyckor utövas av länsstyrelsen. I länsstyrelsens tillsyn över kommunens verksamhet ingår att bedöma om kommunen lever upp till de nationella målen - att människors liv och hälsa samt egendom och miljö med hänsyn till de lokala förhållandena ska beredas ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor och att räddningstjänsten planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt samt de verksamhetsmål som ska framgå av de handlingsprogram kommunen är skyldig att upprätta.¹⁴¹ För att kunna bedöma om bl.a. de nationella målen är uppfyllda ska länsstyrelserna få stöd från MSB. Länsstyrelsen har även, vid sidan av tillsynsfunktionen, i uppgift att stödja kommunerna i deras verksamhet genom lämnande av råd och information.¹⁴²

Länsstyrelsen måste även planera för den egna räddningstjänsten. Myndigheten ansvarar för räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen och för sanering efter sådana utsläpp.¹⁴³ Myndigheten ska efter att ha hört berörda myndigheter, kommuner och landsting upprätta ett program för den egna räddningstjänsten och sanering.

Programmet ska behandla:

- organisation och ledning, samband, strålningsmätning, information till allmänheten,
- personella och materiella resurser i länet, saneringsmetoder och andra frågor av betydelse för beredskapen.¹⁴⁴

Länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar och Hallands län har ålagts visst ytterligare ansvar. Dessa ska organisera en personalberedskap för räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen och för sanering efter sådana utsläpp. De ska tillsammans med länsstyrelserna i Skåne och Västerbottens län bistå andra länsstyrelser i frågor om sådan räddningstjänst.¹⁴⁵ Programmen som upprättas av dessa totalt fem länsstyrelser

¹⁴⁰ 54 § länsstyrelseinstruktionen.

¹⁴¹ Prop. 2002/03:119 s. 73. Jfr. 1 kap. 1 och 3 §§ samt 3 kap. 3 och 8 §§ LSO.

¹⁴² Prop. 2002/03:119 s. 73 f.

¹⁴³ 4 kap. 6 § LSO, jfr. 4 kap. 15 § FSO.

¹⁴⁴ 4 kap. 21 § FSO.

¹⁴⁵ 4 kap. 29 § FSO.

ska även behandla frågor om alarmering, utrymning, utdelning av jodtabletter och bistånd till andra länsstyrelser i frågor om aktuellt räddningstjänstslag.¹⁴⁶

I länsstyrelsens uppgifter ingår också att:

- planera och öva för övertagande av den kommunala räddningstjänsten vid omfattande insatser,¹⁴⁷
- säkerställa att den befolkning som kommer att beröras vid risk för strålning ges information om de hälsoskyddsåtgärder som ska vidtas och de regler som gäller i en sådan situation,¹⁴⁸
- kontrollera säkerhetsskyddet (enl. säkerhetsskyddslagen) hos aktiebolag, handelsbolag, föreningar och stiftelser över vilka det allmänna utövar ett rättsligt bestämmande inflytande,
- kontrollera säkerhetsskyddet (enl. säkerhetsskyddslagen) hos enskilda, om verksamheten är av betydelse för rikets säkerhet eller särskilt behöver skyddas mot terrorism.¹⁴⁹

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap:

Den centrala tillsynen enligt lagen om skydd mot olyckor utövas av MSB. När det gäller den statliga räddningstjänsten ska den myndighet som ansvarar för räddningstjänsten också ansvara för den centrala tillsynen. MSB utövar dock tillsynen över frågor som rör samordningen mellan den statliga räddningstjänstens olika grenar.¹⁵⁰ Även tillsynen över efterlevnaden av regelverket om skydd mot olyckor i frågor som rör planläggningen av räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen omfattas av MSB:s ansvar.¹⁵¹ MSB:s tillsyn över kommunernas skyldigheter utövas i första hand genom kontroll av länsstyrelsernas tillsynsansvar. MSB ska även lämna länsstyrelserna tillsynsvägledning, t.ex. i form av resurstöd, samt bistå med kompetensutveckling av länsstyrelsernas tillsynspersonal.¹⁵²

MSB ansvarar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret.

MSB ska verka som motor i det nationella arbetet med förebyggande av och beredskap för olyckor och kriser, vilket bl.a. innebär att myndigheten ska:

- utveckla och stödja samhällets beredskap mot olyckor och kriser och vara pådrivande i arbetet med förebyggande och sårbarhetsreducerande åtgärder,
- följa upp och utvärdera samhällets krisberedskapsarbete,
- bidra till att minska konsekvenserna av olyckor och kriser.¹⁵³

¹⁴⁶ 4 kap. 21 § FSO.

¹⁴⁷ 4 kap. 10 § 1 st. LSO och 4 kap. 33 § FSO, jfr. prop. 2002/03:119 s. 116 f.

¹⁴⁸ 4 kap. 18 § FSO.

¹⁴⁹ Se 39 - 42 §§ säkerhetsskyddförordningen (1996:633).

¹⁵⁰ 5 kap. 1 § LSO och 5 kap. 1 § FSO. Enligt 5 kap. 1 § 2 st. FSO utövar dock Rikspolisstyrelsen tillsynen över fjällräddningstjänsten och efterforskning av försvunna personer i fall som avses i 4 kap. 4 § LSO.

¹⁵¹ 5 kap. 2 § FSO. Jfr. 4 kap. 6 och 8 §§ LSO.

¹⁵² Prop. 2002/03:119 s. 74.

¹⁵³ 1 § förordningen (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

MSB ska även:

- arbeta med samordning mellan berörda aktörer i samhället för att förebygga och hantera olyckor och kriser,
- verka för att förebyggande åtgärder mot naturolyckor vidtas,
- se till att utbildning och övningar kommer till stånd inom myndighetens ansvarsområde,
- se till att ledningsmetoder, stödsystem och materiel för räddningstjänst och krishantering utvecklas och tillhandahålls,
- i samverkan med myndigheter, kommuner, landsting, organisationer och företag analysera sådana sårbarheter, hot och risker i samhället som bedöms särskilt allvarliga, för att sedan tillsammans med ansvariga myndigheter genomföra en planering av åtgärder som bör vidtas,
- utveckla och stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera situationer där farliga ämnen ingår,
- ha förmåga att bistå med stödresurser i samband med allvarliga olyckor och kriser samt stödja samordningen av berörda myndigheter vid en kris,
- ha förmåga att bistå Regeringskansliet med underlag och information i samband med allvarliga olyckor och kriser,
- följa upp och utvärdera krisberedskapen samt bedöma om vidtagna åtgärder fått önskad effekt,
- se till att erfarenheter från inträffade olyckor och kriser tas till vara,
- tillsammans med andra berörda aktörer verka för att skapa en sammanhållen information om skydd mot olyckor och krisberedskap.¹⁵⁴

Polisen:

Ansvarar för:

- brottsförebyggande arbete, brottsutredningar och upprätthållande av allmän ordning,
- planering, utrustning, utbildning och övning för krissituation.¹⁵⁵

Rikspolisstyrelsen:

- utarbeta planer för Polisens beredskapsplanläggning,¹⁵⁶
- besluta om att kalla in beredskapspoliser för utbildning och övning,¹⁵⁷
- utarbeta planer för Polisens beredskapsplanläggning.

Strålsäkerhetsmyndigheten:

- samordna de beredskapsåtgärder som krävs för att förebygga, identifiera eller detektera nukleära eller radiologiska händelser som kan leda till skador på människors hälsa eller miljön,

¹⁵⁴ Se 2 -5 §§, 7 - 8 §§, 10 - 11 §§ och 15 § förordningen med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

¹⁵⁵ 2 § polislagen (1984:387).

¹⁵⁶ 2 § förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen.

¹⁵⁷ 2 §, 7 - 8 §§ förordningen om beredskapspolisen.

- upprätthålla och leda en nationell organisation för expertstöd vid nukleära eller radiologiska nödsituationer.¹⁵⁸

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut:

- svara för varningstjänst inom sitt verksamhetsområde och ska i övrigt samarbeta med svenska myndigheter.¹⁵⁹

Säkerhetspolisen (hör till Rikspolisstyrelsen):

- leda och bedriva polisverksamhet för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet,
- terrorismbekämpning,¹⁶⁰
- beredskapsplanering i enlighet med vad Rikspolisstyrelsen bestämmer.¹⁶¹

5.1.3 Krishantering

Viktig meddelande till allmänheten (VMA):

Behörig att begära varningsmeddelande:

- räddningsledare för kommunal räddningstjänst – vid olyckshändelse eller överhängande fara för olyckshändelse,
- räddningsledare för statlig räddningstjänst (länsstyrelsen eller Kustbevakningen) – som ovan,
 - Strålsäkerhetsmyndigheten - för rådgivning vid utsläpp av radioaktiva ämnen,
- polismyndighet - vid grov störning av allmän ordning eller svår brottslighet, som innebär fara,
- smittskyddsläkare - vid spridning av allvarlig smittsam sjukdom eller överhängande fara för sådan spridning,
- av länsstyrelsen beslutade anläggningar med farlig verksamhet – vid utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen i mark, vatten och luft, vid risk för ras, skred och dammbrott.¹⁶²

Kommunen:

Kommunen ska verka för samordning av de krishanteringsåtgärder som vidtas inom det egna området samt verka för samordning av information till allmänheten och massmedia.¹⁶³

Räddningstjänst, inklusive miljöräddningstjänst, inom den egna kommunen,

- ej Vänern, Vättern och Mälaren (dock i hamnar),

¹⁵⁸ 15 § förordningen (2008:452) med instruktion för Strålsäkerhetsmyndigheten.

¹⁵⁹ 2 § instruktionen för SMHI.

¹⁶⁰ 2 § förordningen med instruktion för Säkerhetspolisen.

¹⁶¹ 3 § 2 p. förordningen med instruktion för Säkerhetspolisen.

¹⁶² Enligt räddningsverkets VMA-överenskommelser den 7 november 2007 med Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB (dnr. 232-9383-2007), den 7 november 2007 med TV4 AB (dnr. 232-9383-2007), den 31 januari 2008 med SBS Broadcasting Networks Ltd (Kanal 5 och Kanal 9) (dnr.?) och den 20 maj 2008 med Radiobranchen RAB AB (dnr. 232-4138-2008).

¹⁶³ Kommunens geografiska områdesansvar enligt 2 kap. 7 § LXOH.

- vid brand, kemikalieolycka, utsläpp av farligt ämne, m.m.,
- om olycka inneburit att miljön skadats ska räddningsledaren senast när räddningstjänsten förklarats avslutad underrätta berörd kommunal miljö- och hälsoskydds nämnd samt länsstyrelse som det inträffade,¹⁶⁴
- på anmodan från räddningsledare delta i statlig eller annan kommuns räddningstjänst.¹⁶⁵

Länsstyrelsen:

Myndigheten ska inom det egna länet:

- samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och myndigheter,
- verka för samordningen av informationen till allmänheten och massmedia,
- efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande,¹⁶⁶
- vid behov kunna upprätta en ledningsfunktion för bl.a. samordning och information.¹⁶⁷

Länsstyrelsen ska också:

- samordna stödet till centrala, regionala och lokala organ i fråga om information och lägesbilder,
- bistå Regeringskansliet med underlag och information,¹⁶⁸
- samordna av kommunernas räddningstjänst och stöd vid insats,¹⁶⁹
- om insats omfattar även statlig räddningstjänst ansvarar myndigheten för samordningen av statlig och kommunal räddningstjänst. Får välja att istället ta över ansvaret för den kommunala räddningstjänstorganisationen vid omfattande räddningsinsatser,¹⁷⁰
- svara för räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning eller överhängande fara för sådant utsläpp samt sanering vid sådant utsläpp.¹⁷¹

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap:

- bistå med stödresurser,
- stödja samordningen av berörda myndigheter,
- stötta främst kommun och länsstyrelse,
- bistå Regeringskansliet med underlag och information i samband med allvarliga olyckor och kriser.¹⁷²

¹⁶⁴ 6 kap. 1 § FSO.

¹⁶⁵ 6 kap. 7 § LSO.

¹⁶⁶ 7 § krisberedskapsförordningen.

¹⁶⁷ 53 § länsstyrelseinstruktionen.

¹⁶⁸ 15 § krisberedskapsförordningen.

¹⁶⁹ 1 kap. 5 § LSO.

¹⁷⁰ 4 kap. 10 § 1 st. LSO, jfr. 4 kap. 33 § FSO.

¹⁷¹ 4 kap. 6 § LSO, jfr. 4 kap. 15 § FSO.

¹⁷² 7 § förordningen med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

MSB ska omedelbart informera regeringen och berörda myndigheter vid olyckor i anläggningar med farlig verksamhet.

Regeringen:

Beslutar om vilken myndighet som ska svara för sanering vid utsläpp av radioaktiva ämnen som inte härrör ifrån kärnteknisk anläggning.¹⁷³ Regeringen kan också besluta om att tillgängliggöra statliga resurser.

Strålsäkerhetsmyndigheten:

Vid utsläpp av nukleära eller radiologiska ämnen:

- ge råd om strålskydd och sanering,
- teknisk rådgivning till de myndigheter som ansvarar för hanteringen av konsekvenserna efter en olycka i kärnteknisk verksamhet,
- ge råd om och samordna strålningsmätningar,
- samordna och biträda med strålskyddsbedömningar.¹⁷⁴

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut:

Bistår med främst meteorologiska prognoser, men även hydrologiska och oceanografiska prognoser.¹⁷⁵

Övriga myndigheter:

På anmodan från räddningsledaren delta med lämplig utrustning och personal vid räddningstjänst och vid sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning. Dock endast i den utsträckning det inte allvarligt hindrar den ordinarie verksamheten.¹⁷⁶

5.2 Vattenverk och distribution

5.2.1 Förebyggande åtgärder:

Boverket

Myndigheten meddelar föreskrifter och allmänna råd med bygg- och konstruktionsregler.¹⁷⁷ Dessa saknar helt regler rörande dricksvattenledningar.¹⁷⁸

Boverket offentliggör även i en kungörelse vissa fastställda tekniska specifikationer avseende byggprodukter. I denna saknas också för närvarande specifikationer för byggprodukter avsedda att komma i kontakt med dricksvatten.¹⁷⁹

¹⁷³ 4 kap. 8 § 2 st. LSO.

¹⁷⁴ 15 - 16 §§ förordningen med instruktion för Strålsäkerhetsmyndigheten.

¹⁷⁵ 2 § instruktionen för SMHI.

¹⁷⁶ Se 6 kap. 7 § LSO, 4 kap. 31 § FSO och 6 kap. 9 § LSO.

¹⁷⁷ Enligt bl.a. 18 § förordningen (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.. Se även lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. genom vilken stora delar av rådets direktiv 89/106/EEG av den 21 december 1988 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om byggprodukter införlivats.

¹⁷⁸ Se BFS 1993:58 med ändringar t.o.m. BKR 12 och BFS 1993:57 med ändringar t.o.m. BBR 16.

¹⁷⁹ Se BFS 1999:17 med ändringar t.o.m. TEK 11.

Även ansvaret för den operativa kontrollen av efterlevnaden av dessa regler ankommer på myndigheten.¹⁸⁰

Kommunen:

Tillhandahållandet av dricksvatten är ett kommunalt ansvar. Kommunen ska säkerställa att vattenförsörjning ordnas i ett större sammanhang om det behövs med hänsyn till människors hälsa.¹⁸¹ Dricksvattnet ska uppfylla livsmedelslagstiftningens kvalitetskrav.¹⁸²

Vid vattenverk ska bl.a.:

- beredningen vara försedd med ett tillräckligt antal säkerhetsbarriärer mot mikrobiologisk förorening,
- finnas utrustning som varnar när fel uppkommer vid pH-justering och desinfektion,
- under vissa förutsättningar finnas ett larm som utlöses vid förhöjd turbiditet.¹⁸³

I såväl vattentjänstlagen som Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar ställs vissa krav på säkerhet.¹⁸⁴

- Vattentjänstlagen saknar detaljerade krav, saknas relevant praxis.
- Livsmedelsverkets föreskrifter innehåller förhållandevis långtgående krav på vidtagande av åtgärder för att förebygga och avhjälpa skadeverkningar till följd av sabotage eller annan skadegörelse som kan påverka kvaliteten på dricksvatten.

Kommunen utövar den offentliga kontrollen över efterlevnaden av livsmedelslagstiftningen vid allmänna va-anläggningar.¹⁸⁵ Kontrollen omfattar även åtgärder för förebyggande av sabotage och skadegörelse.

Notera att kravet i vattentjänstlagen på upprätthållandet av en skälig säkerhetsnivå vid de allmänna va-anläggningarna vänder sig till kommunen i egenskap av huvudman emedan Livsmedelsverkets föreskrifter om förebyggande av sabotage och annan skadegörelse vänder sig till verksamhetsutövaren. I de fall kommunen nyttjat möjligheten att upplåta drift av en allmän va-anläggning åt annan, träffar alltså de respektive kraven olika rättssubjekt.¹⁸⁶

Livsmedelsverket:

Centralt ansvarig myndighet enligt livsmedelslagen. Samordnar kommuners och länsstyrelsernas kontrollverksamhet enligt livsmedelslagstiftningen och lämnar råd och

¹⁸⁰ 36 § förordningen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.

¹⁸¹ 1 § och 6 § 2 p. vattentjänstlagen.

¹⁸² Prop. 2005/06:78 s. 43.

¹⁸³ Se kraven i Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten.

¹⁸⁴ 13 § 3 p. vattentjänstlagen och Livsmedelsverkets föreskrifter (2008:13) om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar.

¹⁸⁵ 25 § livsmedelsförordningen, vilken hänvisar till 23 § samma förordning.

¹⁸⁶ Jfr. 13 § 3 p. vattentjänstlagen och 4 - 5 §§ Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar.

hjälp i denna verksamhet.¹⁸⁷ Livsmedelsverket har även ett omfattande bemyndigande att meddela föreskrifter inom livsmedelsområdet.¹⁸⁸

Utövar normerande kontroll, dvs. kontroll av, i detta fall, kommunernas offentliga kontroll i vägledande och -samordnande syfte.¹⁸⁹ Den normerande kontrollen omfattar även kontroll av säkerhetsåtgärder mot sabotage och annan skadegörelse.

Livsmedelsverket har:

- operativ tillsyn över material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel – innefattar inte vattenledningar,¹⁹⁰
- tillsynsvägledning enligt MB (material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel – innefattar inte vattenledningar).¹⁹¹

Länsstyrelsen:

Tillsyn över att kommunen vid behov ordnar vattenförsörjning genom allmän va-anläggning.¹⁹²

Inom länet samordna kommunernas kontrollverksamhet enligt livsmedelslagstiftningen och lämna råd och hjälp i denna verksamhet.¹⁹³

5.2.2 Beredskapsåtgärder

Kommunen:

Då vattenförsörjningen är ett kommunalt ansvarsområde ska kommunen analysera vilka extraordinära händelser som kan inträffa i kommunen och hur dessa händelser kan påverka kommunens allmänna va-anläggningar. Resultatet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys.¹⁹⁴ Ansvar påverkas inte av kommungränsöverskridande samarbete avseende dricksvattenförsörjningen. Inte heller påverkas det av att verksamheten bedrivs i bolagsform eller att driften av allmän va-anläggning upplåtits åt annan. Ansvar enligt såväl vattentjänstlagen som krisberedskapslagstiftningen åligger likväl varje enskild kommun. Kommunen ansvarar för att de tjänstemän som är verksamma inom kommunens verksamhet av betydelse för dricksvattenförsörjningen ska få den utbildning som krävs för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter vid en extraordinär händelse som riskerar påverka dricksvattenförsörjningen.¹⁹⁵

¹⁸⁷ 12 § livsmedelslagen, se även 2 § förordningen (2007:1043) med instruktion för Livsmedelsverket.

¹⁸⁸ Se bl.a. 2 § livsmedelsförordningen.

¹⁸⁹ 22 § livsmedelsförordningen.

¹⁹⁰ Punkten D4 i bilagan till tillsynsförordningen.

¹⁹¹ 13 f § tillsynsförordningen.

¹⁹² 51 § vattentjänstlagen.

¹⁹³ 12 § livsmedelslagen.

¹⁹⁴ 2 kap. 1 § LXOH jmf. 6 §, 10 § och 13 § vattentjänstlagen.

¹⁹⁵ 2 akp. 8 § LXOH.

Allmänna va-anläggningar anses vara av central betydelse för samhällets förmåga att fungera¹⁹⁶ och kan efter ansökan hos Länsstyrelsen förklaras som skyddsobjekt.¹⁹⁷

I den utsträckning det behövs för att förebygga sabotage, terroristbrott, spioneri samt röjande i andra fall av hemliga uppgifter som rör totalförsvaret, får beslut om skyddsobjekt kombineras med tillträdesförbud och förbud mot att ta fotografier eller göra andra avbildningar, beskrivningar eller mätningar av eller inom skyddsobjektet.¹⁹⁸ Beslut om skyddsobjekt ”lättar upp” reglerna om kameraövervakning.¹⁹⁹

Kommuner ska undersöka vilka uppgifter i deras verksamhet som ska hållas hemliga samt vilka anläggningar som kräver ett säkerhetsskydd med hänsyn till rikets säkerhet eller skyddet mot terrorism. Resultatet ska dokumenteras i en säkerhetsanalys.²⁰⁰

I den utsträckning dricksvattenförsörjningen är av intresse för rikets säkerhet eller särskilt behöver skyddas mot terrorism ansvarar kommunen för att det vid anläggningen finns det säkerhetsskydd som behövs.²⁰¹ Detta gäller oavsett om verksamheten bedrivs av kommunens tekniska avdelning eller i kommunalt bolag.

Säkerhetsskyddet ska förebygga:

- att uppgifter som omfattas av sekretess och som rör rikets säkerhet obehörigen röjs, ändras eller förstörs (**informationssäkerhet**),
- att obehöriga får tillträde till platser där de kan få tillgång till uppgifter som ovan eller där verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet bedrivs (**tillträdesbegränsning**),
- att personer som inte är pålitliga från säkerhetssynpunkt deltar i verksamhet av betydelse för rikets säkerhet (**säkerhetsprövning**).²⁰²

Säkerhetsprövning av personer som kan få del av säkerhetskänsliga uppgifter.²⁰³

Planering av räddningstjänsten.²⁰⁴

Det finns i övrigt inte möjlighet att säga vilka beredskapsåtgärder kommunen måste vidta. Kommunen avgör vilka åtgärder den ska vidta för att kunna fullgöra sitt

¹⁹⁶ 4 § 3 p. lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.

¹⁹⁷ 2 § förordningen (1990:1334) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.

¹⁹⁸ 7 - 8 §§ lagen om skydd av samhällsviktiga anläggningar m.m.

¹⁹⁹ Se lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning och då främst 4 § 1 p. och 7 § 4 p.

²⁰⁰ 5 § säkerhetsskyddsförordningen (1996:633).

²⁰¹ 5 § säkerhetsskyddslagen (1996:627).

²⁰² 7 § säkerhetsskyddslagen.

²⁰³ 11 § säkerhetsskyddslagen.

²⁰⁴ 3 kap. 8 § LSO.

sektorsansvar och geografiska områdesansvar vid en kris. Vidtagna åtgärder rapporteras till länsstyrelsen.²⁰⁵

Länsstyrelsen:

Med anledning av länsstyrelsen geografiska områdesansvar på regional nivå fyller myndigheten en viktig sammanhållande funktion mellan kommunerna och den statliga nivån i beredskapsarbetet.²⁰⁶ Myndigheten ska stödja kommuner och andra inom länet som ansvarar för krisberedskap, avseende planering, risk- och sårbarhetsanalyser samt utbildning och övning. Följ upp kommunernas åtgärder enligt krisberedskapslagstiftningen. Årligen rapportera vilka åtgärder kommunerna vidtagit samt en bedömning av effekterna av dessa till MSB. Upprätta regionala risk- och sårbarhetsanalyser.²⁰⁷

Beslutar om skyddsobjekt²⁰⁸ och utövar tillsyn över skyddsobjekt inom länet. Får förelägga den som bedriver verksamhet av väsentlig betydelse för totalförsvaret att anordna bevakning, sätta upp inhägnader eller vidta andra liknande åtgärder. Föreläggandet får riktas mot ägaren till det område eller den anläggning där verksamheten bedrivs.²⁰⁹

Säkerhetspolisen:

Har det centrala ansvaret för säkerhetsskyddet (tillsynsvägledning).²¹⁰

Operativ kontroll av säkerhetsskyddet hos:

- Kustbevakningen, MSB och övriga myndigheter,
- länsstyrelsens kontrollobjekt (i samråd med länsstyrelsen).²¹¹

Kontrollerar att myndigheternas säkerhetsskydd är tillräckligt utifrån den verksamhet de bedriver.

5.2.3 Krishanteringsåtgärder

Kommunen:

Ska i egenskap av dricksvattenproducent och/eller distributör så snart som möjligt vidta nödvändiga åtgärder när det utgående dricksvattnet inte uppfyller kvalitetskraven i livsmedelslagstiftningen eller om dricksvattnet av annan anledning kan utgöra en hälsorisk. Krävs omedelbara åtgärder för att skydda människors hälsa ska den nämnd i kommunen som bedriver offentlig kontroll enligt livsmedelslagen genast informeras. Kommunen ska även omedelbart informera konsumenterna och ge dem råd som är nödvändiga, när användningen av dricksvattnet begränsas eller

²⁰⁵ Se s. 7 och 10.

²⁰⁶ 7 § krisberedskapsförordningen.

²⁰⁷ 54 § länsstyrelseinstruktionen.

²⁰⁸ 2 § förordningen om skydd av samhällsviktiga anläggningar m.m.

²⁰⁹ 19 - 21 §§ lagen om skydd av samhällsviktiga anläggningar m.m. samt 8 § förordningen om skydd av samhällsviktiga anläggningar m.m. jmf. 3 § 1 p. förordningen med instruktion för säkerhetspolisen.

²¹⁰ 3 § 1 p. förordningen med instruktion för Säkerhetspolisen.

²¹¹ 3 § förordningen med instruktion för Säkerhetspolisen.

andra åtgärder vidtas för att skydda människors hälsa och informera konsumenterna när nödvändiga åtgärder vidtas för att avhjälpa kvalitetsbrister som inte är av ringa betydelse.²¹²

Verka för samordning av de krishanteringsåtgärder som vidtas inom det egna området. Samordning av informationen till allmänheten och massmedia.²¹³

Räddningstjänst, inklusive miljöräddningstjänst, inom den egna kommunen,
- vid brand, m.m.²¹⁴

På anmodan från räddningsledare delta i statlig eller annan kommuns räddningstjänst.²¹⁵

Länsstyrelsen:

Länsstyrelsen ska inom länet:

- samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och myndigheter,
- verka för samordningen av informationen till allmänheten och massmedia,
- efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande,²¹⁶
- vid behov kunna upprätta en ledningsfunktion för bl.a. samordning och information.²¹⁷

Samordna stödet till centrala, regionala och lokala organ i fråga om information och lägesbilder.

Bistå Regeringskansliet med underlag och information.²¹⁸

Samordning av kommunernas räddningstjänst och stöd vid insats.²¹⁹

Kan ta över ansvaret för den kommunala räddningstjänstorganisationen vid omfattande räddningsinsatser.²²⁰

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap:

Myndigheten ska bistå med stödresurser samt stödja samordningen av berörda myndigheter.

- Stötta främst kommun och länsstyrelse.

Bistå Regeringskansliet med underlag och information i samband med allvarliga olyckor och kriser.²²¹

²¹² 16 - 17 §§ dricksvattenföreskrifterna.

²¹³ Kommunens geografiska områdesansvar enligt 2 kap. 7 § LXOH.

²¹⁴ 3 kap. 7 § LSO.

²¹⁵ 6 kap. 7 § LSO.

²¹⁶ 7 § krisberedskapsförordningen.

²¹⁷ 53 § länsstyrelseinstruktionen.

²¹⁸ 15 § krisberedskapsförordningen.

²¹⁹ 1 kap. 5 § LSO.

²²⁰ 4 kap. 10 § 1 st. LSO, jfr. 4 kap. 33 § FSO.

²²¹ 7 § förordningen med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringen:

Kan besluta om att tillgängliggöra statliga resurser.

Strålsäkerhetsmyndigheten:

Vid utsläpp av nukleära eller radiologiska ämnen:

- ge råd om strålskydd och sanering,
- ge råd om och samordna strålningsmätningar,
- samordna och biträda med strålskyddsbedömningar.²²²

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut:

Bistå med främst meteorologiska prognoser, men även hydrologiska och oceanografiska prognoser.²²³

Övriga myndigheter:

På anmodan från räddningsledaren delta med lämplig utrustning och personal vid räddningstjänst och vid sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning. Dock endast i den utsträckning det inte allvarligt hindrar den ordinarie verksamheten.²²⁴

5.3 Fastighetsinstallationen

5.3.1 Förebyggande åtgärder

Boverket

Ansvarar för frågor om bl.a. byggande och förvaltning av bebyggelsen.²²⁵

- Meddelar föreskrifter om byggregler (BBR).

II. Beredskapsåtgärder

Händelse av sådan omfattning att kris uppstår bör ej kunna inträffa.

Kontaminering av ett större antal fastighetsinstallationer kan dock tänkas påverka möjligheten att distribuera dricksvatten som fortfarande är tjänligt när det når konsumenten. Ansvar för fastighetsinstallationen åvilar primärt fastighetsägaren, men i de fall det finns en hyresvärd är denne ansvarig gentemot hyresgästerna.²²⁶

Kommunen ska med anledning av dess geografiska områdesansvar verka för att dricksvattenproducenter samt -distributörer (vilket normalt är kommunens tekniska avdelning eller ett kommunalägt bolag) och ansvariga för större

²²² 15 - 16 §§ förordningen med instruktion för Strålsäkerhetsmyndigheten.

²²³ 2 § instruktionen för SMHI.

²²⁴ Se 6 kap. 7 § LSO, 4 kap. 31 § FSO och 6 kap. 9 § LSO.

²²⁵ 1 - 2 §§ förordningen (2007:1065) med instruktion för Boverket.

²²⁶ 33 § 6 p. förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, jmf. 16 § 3 st. dricksvattenföreskrifterna. Se även den s.k. hyreslagen och då främst 9 § (12 kap. jordabalken 1970:994).

fastighetsinstallationer samverkar och uppnår samordning i planeringsarbetet inför sådan extraordinär händelse som kräver spolning av ledningsnät och fastighetsinstallationer.²²⁷

III. Krishantering

Händelse av sådan omfattning att kris uppstår bör ej kunna inträffa.
Se dock avsnittet ovan.

5.4 Dricksvattnet hos konsumenten

5.4.1 Förebyggande åtgärder

Kommunen:

Tillhandahållandet av dricksvatten är ett kommunalt ansvar. Kommunen ska säkerställa att vattenförsörjning ordnas i ett större sammanhang om det behövs med hänsyn till människors hälsa.²²⁸ Dricksvattnet ska när det når konsumenten/brukaren uppfylla livsmedelslagstiftningens kvalitetskrav.²²⁹

Det saknas krav på att viss mängd dricksvatten måste tillhandahållas per dygn (eller annan tidsenhet)! Kvantiteten måste dock vara tillräcklig för att inte sanitära olägenheter eller annat hot mot människors hälsa ska uppstå.²³⁰

För säkerställandet av att dricksvattenkvaliteten är tillfredsställande när vattnet når konsumenten är kraven i livsmedelslagstiftningen av stor betydelse (se kap. 5.2.1), bland dessa kan nämnas:

- beredningen vara försedd med ett tillräckligt antal säkerhetsbarriärer mot mikrobiologisk förorening,
- finnas utrustning som varnar när fel uppkommer vid pH-justering och desinfektion,
- under vissa förutsättningar finnas ett larm som utlöses vid förhöjd turbiditet.²³¹

Utöver de mer detaljerade reglerna uppställs även det generella kravet att beredningen av dricksvattnet ska ske med användande av de metoder som krävs för att säkerställa att vattnet uppfyller relevanta kvalitetskrav när det når användarna, vilket bl.a. innebär att hänsyn måste tas till råvattnets eventuella kvalitetsvariation samt risken för kvalitetsförändringar hos dricksvattnet under distributionen.²³²

En kommunal nämnd ska ansvara för att utöva offentlig kontroll enligt livsmedelslagstiftningen över dricksvattenproducenter och tillhandahållare av dricksvatten..²³³ Samma kommunala nämnd ansvarar för att i samarbete med

²²⁷ 2 kap. 7 § LXOH.

²²⁸ 1 § och 6 § 2 p. vattentjänstlagen.

²²⁹ Prop. 2005/06:78 s. 43.

²³⁰ 6 och 10 §§ vattentjänstlagen.

²³¹ Se kraven i dricksvattenföreskrifterna.

²³² 3 § dricksvattenföreskrifterna.

²³³ 23 och 25 § livsmedelsförordningen.

smittskyddsläkare, länsstyrelse och Smittskyddsinstitutet genomföra epidemiologiska utredningar av bl.a. dricksvattenburna utbrott.²³⁴

Livsmedelsverket:

Centralt ansvarig myndighet på livsmedelsområdet.

Meddelar föreskrifter, bedriver normerande kontroll (kontroll av de lokala myndigheternas kontrollverksamhet) och samordnar den offentliga kontrollen på nationell nivå. Ska även lämna kommunerna råd och stöd i deras kontrollverksamhet. Myndighetens ansvar omfattar samordning av de lokala kontrollmyndigheternas arbete med epidemiologiska utredningar samt råd och stöd i densamma.²³⁵

Länsstyrelsen:

Utövar offentlig kontroll inom länet genom att samordna kommunernas verksamhet enligt livsmedelslagstiftningen och ge dem stöd, råd och vägledning.²³⁶

Smittskyddsinstitutet:

Ska som nationell expertmyndighet bevaka och analysera det epidemiologiska läget såväl nationellt som internationellt i fråga om smittsamma sjukdomar bland människor och främja skyddet mot sådana sjukdomar.²³⁷

Smittskyddsinstitutet ska särskilt:

- följa och analysera det epidemiologiska läget nationellt och internationellt i fråga om smittsamma sjukdomar och skyddet mot dessa,
- lämna Socialstyrelsen och andra berörda information om det epidemiologiska läget och föreslå åtgärder som detta kan föranleda,
- ta initiativ till åtgärder som medför ett gott skydd i landet mot smittsamma sjukdomar, även i kris,
- upprätthålla kompetens att utföra diagnostiska undersökningar av unik karaktär som ett led i landets smittskydd,
- svara för kvalitetsstöd till landets mikrobiologiska och infektionsimmunologiska diagnostik,
- bedriva forskning, metodutveckling och utbildning inom smittskyddsområdet,
- delta i internationellt samarbete inom smittskyddsområdet.²³⁸

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen är centralt ansvarig myndighet för verksamhet som rör bl.a. hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet, hälsoskydd, smittskydd och

²³⁴ 4 § livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:7) om epidemiologisk utredning av livsmedelsburna utbrott.

²³⁵ Se bl.a. 1 - 2 §§ förordning (2007:1043) med instruktion för Livsmedelsverket samt 18 - 25 §§ och 29 § livsmedelsförordningen.

²³⁶ 28 § livsmedelsförordningen.

²³⁷ 7 § 2 st. smittskyddslagen (2004:168) och 1 § förordningen (2007:1215) med instruktion för Smittskyddsinstitutet.

²³⁸ 2 § förordningen med instruktion för Smittskyddsinstitutet.

socialtjänst, i den utsträckning inte annan statlig myndighet ansvarar för sådana ärenden.²³⁹

Socialstyrelsen ska verka för god hälsa och social välfärd samt omsorg och vård av hög kvalitet på lika villkor för hela befolkningen.

Samordning av smittskyddet på nationell nivå. Ta de initiativ som behövs för att upprätthålla ett effektivt smittskydd. Myndigheten ska följa och vidareutveckla smittskyddet.²⁴⁰

5.4.2 Beredskapsåtgärder

Kommunen:

Oavsett om kommunen överlåtit drift av allmänt vattenverk åt entreprenör eller kommunalt bolag eller tillgodoser behovet av vattentjänster genom medlemskap i kommunförbund, är det ytterst kommunen som sådan som inom ramen för sitt sektorsansvar ansvarar för dricksvattenförsörjningen. (Se även kap. 5.2.) Kommunen måste utbilda sina beslutsfattare och tjänstemän samt i övrigt planera för hur uppehåll i dricksvattenleveranserna från de allmänna va-verken ska hanteras, det samma gäller för situationen att det dricksvatten som under en tid når användarna inte är lämpligt som livsmedel.²⁴¹

Det finns i övrigt inte möjlighet att säga vilka beredskapsåtgärder kommunen måste vidta. Kommunen avgör vilka åtgärder den ska vidta för att kunna fullgöra sitt sektorsansvar och geografiska områdesansvar vid en kris. Vidtagna åtgärder rapporteras till länsstyrelsen.²⁴²

Landstinget:

Ansvarar för de smittskyddsåtgärder som behöver vidtas inom landstingsområdet. Landstingsstyrelsen fastställer riktlinjer och anvisar resurser för smittskyddsverksamheten.

I varje landsting ska finnas en smittskyddsläkare som planerar, organiserar och leder smittskyddet. Smittskyddsläkaren ska även:

- arbeta förebyggande,
- följa smittskyddsläget,
- bedriva undervisning,
- samarbeta med andra aktörer som är direkt eller indirekt ansvariga för folkhälsan
- ge allmänheten råd och upplysningar i smittskyddsfrågor,
- samarbeta med andra smittskyddsläkare över regiongränserna.²⁴³

²³⁹ 1 § förordningen (2007:1202) med instruktion för Socialstyrelsen.

²⁴⁰ 7 § 1 st. smittskyddslagen.

²⁴¹ 2 kap. 1 § och 8 § LXOH.

²⁴² Se s. 7 och 10.

²⁴³ 1 kap. 7 - 9 §§ smittskyddslagen.

Länsstyrelsen:

Sammanhållande funktion mellan kommunerna och den statliga nivån i beredskapsarbetet.²⁴⁴ Myndigheten ska stödja kommuner och andra inom länet som ansvarar för krisberedskap, avseende planering, risk- och sårbarhetsanalyser samt utbildning och övning. Följa upp kommunernas åtgärder enligt krisberedskapslagstiftningen. Årligen rapportera vilka åtgärder kommunerna vidtagit samt en bedömning av effekterna av dessa till MSB. Upprätta regionala risk- och sårbarhetsanalyser.²⁴⁵

Smittskyddsinstitutet:

Ansvarar som alla statliga myndigheter är Smittskyddsinstitutet skyldigt att när en krissituation berör myndighetens ansvarsområde kunna vidta de åtgärder som behövs för att kunna hantera konsekvenserna av denna. För att möjliggöra sådan hantering ansvarar myndigheten för att dess personal har den utbildning som behövs för att personalen ska kunna lösa sina uppgifter vid en kris. För detta syfte ska myndigheten upprätta en plan för utbildnings- och övningsverksamhet samt genomföra denna.²⁴⁶

Myndigheten ska i sin roll som central expertmyndighet bevaka det epidemiologiska läget samt föreslå åtgärder för att landets smittskydd ska fungera effektivt.²⁴⁷

Smittskyddsinstitutet ska särskilt följa och analysera det epidemiologiska läget nationellt och internationellt i fråga om smittsamma sjukdomar och skyddet mot dessa, lämna Socialstyrelsen och andra berörda information om det epidemiologiska läget och föreslå åtgärder som detta kan föranleda, ta initiativ till åtgärder som medför ett gott skydd i landet mot smittsamma sjukdomar, även i kris och krig, upprätthålla kompetens att utföra diagnostiska undersökningar av unik karaktär som ett led i landets smittskydd samt bedriva forskning, metodutveckling och utbildning inom smittskyddsområdet.²⁴⁸

Socialstyrelsen:

Utöver vad som anges i krisberedskapslagstiftningen ska Socialstyrelsen samordna och övervaka planläggningen av den civila hälso- och sjukvårdens, hälsoskyddets, smittskyddets och socialtjänstens beredskap. Myndigheten ska även samordna förberedelserna för att upprätthålla en katastrofmedicinsk beredskap.²⁴⁹

²⁴⁴ 7 § krisberedskapsförordningen.

²⁴⁵ 54 § länsstyrelseinstruktionen.

²⁴⁶ 5 § och 10 § krisberedskapsförordningen.

²⁴⁷ 1 kap. 7 § 2 st. smittskyddslagen.

²⁴⁸ 2 § förordningen med instruktion för Smittskyddsinstitutet.

²⁴⁹ 5 § förordningen med instruktion för Socialstyrelsen.

5.4.3 Krishanteringsåtgärder

Kommunen:

Kommunens grundläggande ansvar för att tillgodose behovet av dricksvattenförsörjning genom en allmän va-anläggning påverkas inte av en extraordinär händelse.²⁵⁰ I situation då reguljär leverans inte kan upprätthållas kan behovet av dricksvatten i viss utsträckning tillgodoses genom tillhandahållande av s.k. nödvatten i dunkar, från tankbilar eller liknande. Sådant vatten ska provtas enligt vad som särskilt föreskrivits och uppfylla normala kvalitetskrav. Även denna uppgift ankommer på kommunen.²⁵¹ Det finns dock inte utifrån lagstiftningen möjlighet att kräva att kommunen ska planera för tillhandahållande av viss mängd dricksvatten per invånare.

De kommunala nämnder som utövar kontroll enligt livsmedelslagen ska, i samarbete med smittskyddsläkare, länsstyrelse och Smittskyddsinstitutet, genomföra epidemiologiska utredningar vid utbrott av vattenburen smitta.²⁵² Syftet med dessa utredningar är att kartlägga smittans spridning bland människor demografiskt och geografiskt samt om möjligt generera hypoteser om smittkällan.

Geografiskt områdesansvar på lokal nivå, vilket bl.a. innefattar att verka för att informationen till allmänheten samordnas under en extraordinär händelse.²⁵³

Kommuner och landsting:

Kommuner och landsting får på begäran ställa hälso- och sjukvårdsresurser till förfogande för att bistå en annan kommun eller ett annat landsting som drabbats av en extraordinär händelse i fredstid.²⁵⁴

Landsting:

Ansvarar för de smittskyddsåtgärder som behöver vidtas inom landstingsområdet.²⁵⁵ Ska ha en smittskyddsläkare som planerar, organiserar och leder smittskyddet.²⁵⁶

Länsstyrelsen:

Geografiskt samordningsansvar på regional nivå.²⁵⁷

²⁵⁰ 6 § lagen om allmänna vattentjänster.

²⁵¹ 2 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen (2001:453).

²⁵² 4 § Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:7) om epidemiologisk utredning av livsmedelsburna utbrott.

²⁵³ 2 kap. 7 § LXOH.

²⁵⁴ 26 c § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

²⁵⁵ 1 kap. 7 § smittskyddslagen.

²⁵⁶ 1 kap. 9 § smittskyddslagen.

²⁵⁷ 7 § krisberedskapsförordningen.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap:

Myndigheten ska bistå med stödresurser i samband med allvarliga kriser samt stödja samordningen av berörda myndigheters åtgärder vid en kris. Myndigheten ska se till att berörda aktörer vid en kris får tillfälle att samordna krishanteringsåtgärderna samt information till allmänhet och media, effektivt använda samhällets samlade resurser och samordna stödet till centrala, regionala och lokala organ i fråga om information och lägesbilder. Myndigheten ska även Regeringskansliet med underlag och information i samband med allvarliga kriser.²⁵⁸

Regeringen:

Regeringen får när riksdagens beslut inte kan avvaktas föreskriva att bestämmelserna om allmänfarliga sjukdomar eller samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på en viss smittsam sjukdom som förekommer eller inom kort kan förekomma i landet.²⁵⁹

Smittskyddsinstitutet:

Smittskyddsinstitutet bör kunna bistå smittskyddsläkarna och kommunerna vid utredning av utbrott samt Socialstyrelsen med kunskapsunderlag av betydelse för samordningen av smittskyddet.²⁶⁰

Socialstyrelsen

Samordning av smittskyddet på nationell nivå, dvs. bevakar utvecklingen på landstingsnivå, initierar nödvändiga gemensamma åtgärder, och tar de initiativ som behövs för att upprätthålla ett effektivt smittskydd i landet.²⁶¹ Detta ansvar består även vid en krissituation.

²⁵⁸ Förordningen med instruktion för myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

²⁵⁹ 9 kap. 2 § smittskyddslagen.

²⁶⁰ Prop. 2003/04:30 s. 172.

²⁶¹ 1 kap. 7 § 1 st. smittskyddslagen, se även prop. 2003/4:30 s. 171-172.

Källförteckning

Lagar

Väglag (1971:948)
Väggörelsen (1971:954)
Lag (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg
Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)
Lag (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen)
Polislag (1984:387)
Förvaltningslag (1986:223)
Plan- och bygglag (1987:10)
Lag (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.
Kommunallag (1991:900)
Lag (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.
Lag (1995:1649) om byggande av järnväg (banlagen)
Lag (1998:150) om allmän kameraövervakning
Miljöbalk (1998:808) (MB)
Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO)
Socialtjänstlag (2001:453)
Smittskyddslag (2004:168)
Lag (2006:263) om transport av farligt gods
Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen)
Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid (LXOH)

Förordningar

Förordning (1980:789) om åtgärder mot förorening från fartyg
Förordning (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen
Förordning (1984:14) om kärnteknisk verksamhet (kärnteknikförordningen)
Förordning (1990:1334) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.
Förordning (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.
Säkerhetsskyddsförordning (1996:633)
Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet om hälsoskydd
Förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken
Förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar (MKB-förordningen)
Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.
Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor (FSO)
Förordning (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön
Förordning (2006:311) om transport av farligt gods
Förordning (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid (FXOH)

Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap (krisberedskapsförordningen)
Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion (länsstyrelseinstruktionen)
Förordning (2007:853) med instruktion för Kustbevakningen
Förordning (2007:1043) med instruktion för Livsmedelsverket
Förordning (2007:1052) med instruktion för Naturvårdsverket
Förordning (2007:1053) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (instruktion för SMHI)
Förordning (2007:1065) med instruktion för Boverket
Förordning (2007:1202) med instruktion för Socialstyrelsen
Förordning (2007:1215) med instruktion för Smittskyddsinstitutet
Förordning (2008:452) med instruktion för Strålsäkerhetsmyndigheten
Förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Förordning (2008:1097) om beredskapspolisen
Förordning (2008:1300) med instruktion för Transportstyrelsen

EG-rättsakter

Rådets direktiv 85/337/EEG av den 27 juni 1985 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (MKB-direktivet)
Rådets direktiv 89/106/EEG av den 21 december 1988 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om byggprodukter
Rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten (dricksvattendirektivet)
Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (ramdirektivet för vatten)

Föreskrifter och allmänna råd

Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten (dricksvattenföreskrifterna)
Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:7) om epidemiologiska utredningar
Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2008:13) om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar
Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:1) om kartläggning och analys av ytvatten enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön
Sjöfartsverkets föreskrifter och allmänna råd (SJÖFS 2007:15) om åtgärder mot förorening från fartyg
Sjöfartsverkets föreskrifter och allmänna råd (SJÖFS 2005:19) om anmälningsplikt, informationsskyldighet och rapporteringsskyldighet i vissa fall.
Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter (SGU-FS 2006:1) om kartläggning och analys av grundvatten enligt förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Offentliga tryck

Proposition 1985/86:170, Om räddningstjänstlag, m.m.

Proposition 1998/99:64, Säkrare kemikaliehantering

Proposition 2001/02:10, Fortsatt förnyelse av totalförsvaret

Proposition 2001/02:158, Samhällets säkerhet och beredskap

Proposition 2002/03:119, Reformerad räddningstjänstlagstiftning

Proposition 2005/06:78, Allmänna vattentjänster

Proposition 2005/06:133, Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle

Proposition 2007/08:92, Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull